

GLAS

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

Leto (año) XXX, 5, 6

EL VOCERO DE LA ACCION CULTURAL ESLOVENA

Oct.-Dec. (Oct.-Dic.) 1983

**Goreti hočem
sebi, novim dnevom!**

Božja dobrotā nam je, Slo-
vencem, poklonila velikega
pesnika, ki je eden naših
glasnikov in kaŹipotov, naša
iskreča se zvezda na oboku
neba med tujimi zvezdami.

Z vsakdanjo besedo je nemo-
goče izraziti, kar je žlahtne
in neminljive lepote nalite v
Balantičeve verze. Treba ji je
na stežaj odpreti srce in jo
sprejeti s pobožno vdanostjo
in spoštljivostjo. Samo veli-
kemu umetniku je dano polo-
Źiti v svoje ustvaritve tisti
edinstveni Źar, ki te objame,
presune in ogreje.

Tak pesnik je brez dvoma bil
Balantič!

Takega Balantiča smo prine-
sli s seboj iz domovine, da
bi ga ohranili in rešili drago-
cenost njegove duhovne plod-
nosti. Prinesli smo ga zase in
za naš mladi rod.

Čeprav je v Sloveniji obsojen
v molk, ker pač ni pel verzov,
ki bi jim bili po godu, si ga
mi v zdomstvu ne lastimo se-
bično za svojega. Kakor smo
vsi Slovenci v svetu zvesti si-
novi ene in iste velike Slo-
venije, tako je Balantič vse-
slovenski pesnik, last celotne-
ga slovenskega naroda. Zato
upravičeno čakamo na dni,
ko bo smel zapeti v svobodni
Ljubljani, kulturno in poli-
tično svobodnim Slovincem.
Źelimo, da bi se ga tudi tam
mladina smela učiti na pa-
meť, kakor se ga uči v svo-
bodnem svetu, in zamenjala
vsakdanjo nizkotno umaza-
nost tamkajšnje poezije za
zveneče speve Lepoti, Dobro-
ti in Ljubezni!

(Iz govora dr. J. Krivca
na proslavi 40 letnice smrti
pesnika Franceta Balantiča
v Našem domu v San Justu,
10. oktobra 1983.)

ново meddobje novega, XIX. letnika

V 30. LETU delovanja SKA je zašel izhajati XIX. letnik Meddobja. V tem obdobju je bilo tiskanih okrog 6.500 strani revije. številka morda ni tako pomenljiva, v tem inflacijskem času je pa neizpodbiten dokaz nepreneh-
nega napora slovenskih kulturnikov izven matične domovine, ki dajo od sebe najboljše, kar premorejo.

Dvojna številka XIX. letnika je tiskana na 140 straneh z osemstransko prilogo, posvečeno Ivanu Meštroviću ob stoletnici rojstva velikega umetnika. Posnetki 11 del kiparja Meštrovića obsegajo različna dela v obdobju okrog 40 let; in še dve fotografiji: prva umetnika samega, druga z Meštrovičeve razstave pri Kulturni akciji v letu 1954.

Uvodnik je v obliki pesmi napisal Vinko Rode *El pecado original de América* (Izvirni greh Amerike); prikazuje stanje mladega kontinenta, ki v iskanju lastne identitete mnogokrat zgreši svojo pot. V pesmi ni lirike, temveč močno občutena labilnost ameriških narodov. Kljub Adamovi dediščini kliče avtor k upanju in velikodušnosti Amerikancev.

V reviji so objavljene tri novele. Prva novela je pisateljice Rezi Marinškove *V drncu*, ki je na natečaju SKA v spomin na † Valerijo Pipp dobila priznanje. Literarno delo prikazuje dobro obdelan psihološki motiv materine ljubezni, hkrati pa tudi družbeno kritiko. Druga novela je Leva Detela *Tam, kjer nisi doma*. To je sporednost spominov z dogajanjem; odlomek iz policijskega romana z močnimi podobami iz narave v pripovedovanju prijateljev, ki sta se po dolgih letih spet srečala. Novela je dobila drugo nagrado na omenjenem natečaju Slovenske kulturne akcije. Tretja novela je Andreja Rota *Otok sredi zemlje*. Novela je osrednji izsek ali del razpleta, ki ne teŹi toliko po opisih dogodkov samih, še manj tendenčnega vrednotenja oseb in situacij, pač pa prisili bralca, da si motive, sodbe, zaključke sam ustvari. Moč črtice je v psihološkem paralelizmu podajanja dogodkov. Pisatelj začne in neha s koncem, vmes pa vstavi realni potek dogodkov, katerih nit se pretrga s psihološkim nakazovanjem duševnega stanja.

Pesmi (tri) Vladimirja Kosa izraŹajo v prijetni obliki japonske pesmi bogato vsebino. Prav tako lepo zveni *Pesem* Pavla Fajdige. Obširnejši je pesniški pri-
spevek Milene Źoukal. Njen ciklus pesmi *Pot na goro* prikazuje mehko čutenje Źene in njen vzpon v nadnaravni svet.

Posebno bogat je razpravni in esejistični del revije. Rajka LoŹarja *Źtudije o jeziku, narečju in govoru* vsebujejo pomembne poglede priznanega strokovnjaka na omenjene teme, katere osvetljujejo s širokim razgledom in dokumentacijo. Pomembnost razprave je še posebno v njeni informativni in pedagoški nalogi. LoŹar seznanja zlasti mlajše bralce o npr. Stalenski gori, o Juennu, o Narodopisju Slovencev, teme, ki bi jih malokdo mogel obravnavati v jasnem in preprostem slogu.

Prof. Vinko Beličič je napisal esej o *Alojziju Gradniku* (1882-1967) ob *stoletnici pesnikovega rojstva*. Ljubitelj slovenskega leposlovja more spoznati glavne obrise Gradnikovega Źivljenja in dela, hkrati pa tudi uživati Beličičevo preprosto pi-
sanje.

Vinko Brumen nas z običajnim temeljitim razpravljanjem seznanja z *Janeza JanŹekovića naukom o spoznanju*. V opombi je Brumen zapisal, da je članek začetni del daljše Źtudije o JanŹekovičevem filozofiranju.

Tone Zrnc je napisal potreben članek o *Baragu in SlomŹku*. Primerjalno ovrednotenje dneh velikih delavcev slovenske Cerkve ju pokaŹe v posebni zgodovinski luči.

Kosov „Spev o naši gori“ v luči slovenske nazorske emigracije je esej Vladimirja Kosa, ki kot komentator prikazuje omenjeni Spev.

Tone Bruć je obnovil rubriko, ki je klasična za revije, to so Kritike drugih revij (*Slovene Studies in Balcanica*) in knjig (Rado L. Lenček, *Struktura in zgodovina slovenskega jezika*).

Pod zaglavjem *Zapisi* sta objavljeni poročili o obeh lanskim natečajih. O izredni

(konec na nasl. strani spodaj.)

dr. franc bükvič:

VOJNA IN REVOLUCIJA

Slovenska kulturna akcija bo v kratkem začela razpošiljati v slovenski svet svoje doslej najboljše knjizno izdanje: 712 strani obsegajoči roman „Vojna in revolucija“, življenjsko delo pisatelja dr. Franka Bükviča. Ta v Z.D.A. živeči avtor je pri SKA doslej izdal že dve svoji knjigi: „Ljudje iz Olšnice“ in „Zgodbe o zdomcih in še kaj“.

Obsežno delo je še pred tiskanjem prebral znani slovenski kulturnik in je za naše glasilo napisal sledečo analizo:

VSEBINA DELA

Pisec tega velikega teksta se že dolgo uveljavlja kot epik širokih zamahov. Prikazuje našega panonskega človeka v letih sovražne okupacije in revolucijske vihere. V romanu, ki ga najavljamo, se bujno dejanje razpleta ob osehah treh družin. Usode njihovih članov so povezane z družbenimi in političnimi dejstvi, ki imajo korenine daleč v preteklosti. V mnogočem zagledamo ali vsaj začutimo značajske posebnosti ljudi na severovzhodu slovenske zemlje; mednje je vključiti židovski živelj. Pod nemško zasedbo si idejni tokovi iz dobe Jugoslavije utirajo struge, se spopadajo, kale ter iščejo, kako se prilagoditi in kako zoprati novemu redu. Vso podporo okupatorja ima že prej močno nacistično gibanje, kjer so poleg maloštevilnih Nemcev glavnina narodni odpadniki in preračunljivci. Svojevrsne okoliščine privedejo mednje najstarejšega sina Sobotinove družine Ivana. Njegova pot drži v gestapovski službo. Kot tak rešuje iz zaporov in verjetne smrti sestro Vero in brata Jurija. Vero je pritegnil Niko, organizator OF, edinec bogatega tovarnarja (druga družina); Jurija pa pahne nacionalistična zavzetost v nepremišljeno dejanje. Najmlajšega Sobotinovega, Pavla, ustrelje Nemci s profesorji in sošolci v maščevanje za ofarski atentat. Glavar tretje, proletarske družine Rituperjev je star komunist, ki se znajde v vsakem položaju – izvirna, nepozabna oseba. Nezakonski sin njegove mlade žene (ta doživi nepričakovano idilo s samim prepredenim vodjem gestapa), telesni spaček, je grozen proizvod tragične adolescence in divje maščevalnosti nad družbo; gre preko vsega in se gospodovalno izživlja v poveljni OZNI.

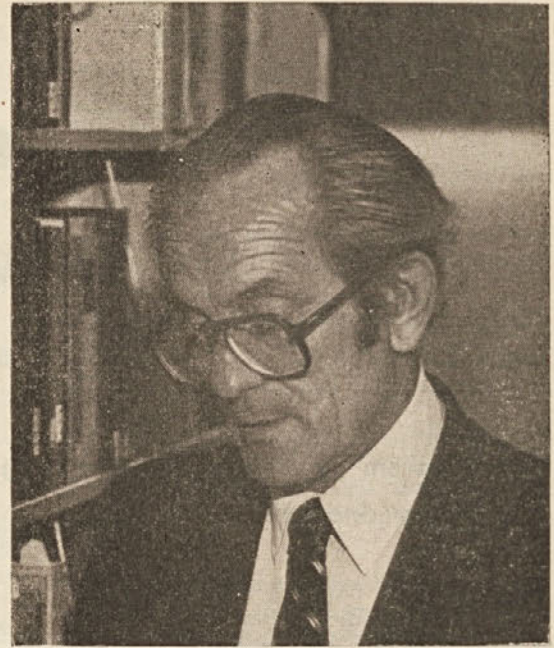
S to ali ono naštetih oseb potujemo na Gorenjsko in v Prekmurje; spoznavamo medvojni Dunaj in tam delujoče tovarne orožja; spremljamo Jurija, ki mu od tod uspe pobegniti v Gradec in k partizanom; preživ-

ново meddobje

(s prve strani)

nagradi za pripovedništvo † V. Pipp je pisal dr. Tine Debeljak, o natečaju za razprave in eseje pa Andrej Rot. In končno, pod istim zaglavjem Zapisi, se dr. Jože Velikonja ponovno bavi z vprašanjem zdomskega kulturnega delovanja. Kritično pretresa predvsem njega osrednjo ustanovo, SKA, saj je *Spomenica* namenjena ravno predsedstvu SKA.

Kot že rečeno: Meddobje izpričuje veliko življenjsko silo, da ustvarja na kvalitetni ravni in da je sprejemljivo za različne prispevke. Različnost prispevkov in njenih kvalitiet samo dokazuje razgledano in odprto uredniško politiko.

ljamo dolge tedne na vzhodnem bojišču. Najbolj od blizu pa smo priče življenja v zaporih, gestapovskega zasliševanja, zasledovalnih in preiskovalnih akcij madžarske tajne policije in orožnikov; najdemo se v koncentracijskem taborišču na Madžarskem; opazujemo odvažanje Judov in drugih v nemško taborišče, usmritev starih in za delo nesposobnih s plinom. Tu omahne v poveličano smrt Sobotinka, prelep lik trpeče in notranje stalno rastoče matere.

Partizanstvo so tudi ob Muri kmalu dobili v oblast komunisti; pri tem niso izbirali sredstev. Bükvič slika partizane v mnogih akcijah in kaže, kako so izživale strašne maščevalne postopke okupatorjev. Nadrobno opisuje že predvojni razvoj Nika v trdega, nepopustljivega komunista. Iz njegovih govorov in spodbud se oglašajo misli in gesla, ki so jih pred 40 leti trosili Kidriči in Kardelji. Nekoč se Niko sprosti v prerokovanje o tem, kako bo naš narod, zlasti njegov stiskani kmečki stan, zadihal in se razcvel po osvoboditvi. Prividi rdečega idealista zvene ob poveljni stvarnosti kot strupena ironija. Nekaj let po „osvoboditvi“ dozori Niko do odločitve – do nje vodijo razen gnusne resničnosti in prigovarjanja žene Vere niti iz mladosti, posebej čudoviti spomini na mater –, da zavrže satanski nauk in si „izbere svobodo“. Tako se v sklepnem poglavju dobi pred vrati domovine z nekaterimi še živimi junaki romana, da si zaupajo v glavnem soglasno mnenje o sodobnem svetu in o silnicah, ki so človeštvo vanj privedle.

Med temi junaki je tudi domobranski častnik, ki se je rešil iz jame. Likvidaciji izdanih domobrancev in rešitvi trojice je v romanu posvečeno posebno poglavje. Sicer pa je domobranstvo prikazano le bolj ob robu – gotovo v tistem delu Slovenije ni moglo prav zaživeti. Bilo bi pa nekaj dragocenega, ako bi Bükvič v novem romanu prikazal vaške straže in domobrance v središču dogajanja.

Velikansko snov vojne in revolucije je pisatelj pretehtano zgradil. Poslužuje se po navadi tega načina: vsaka glavna oseba dobi po večkrat svoje poglavje. Njena doživetja odkrivajo nova pozorišča in premik zunanjih okoliščin ter se križajo z dejanji ene ali več drugih oseb. Tako se prepletajo psihološki, ideološki, politični, socialni, narodnostni motivi; se spopolnjujejo zgodovinska dogajanja in razkritja ustvarjalne intuicije. Bükvič sega brez strahu z realistično ali celo naturalistično tehniko v življenje družbe in posameznikov ter ga razodeva s sočno besedo. Pripoved poživljajo dialogi, često dramatično priostreni. Izjemno razburkani čas pa avtorjevo nagnjenje ustvarjata marsikatero napeto, vratolomno, filmske prizore. Osvežujoče vplivajo tisti dogodki ali opisi značajskih posebnosti, v katerih je polno krepke komike, satirične zasmehljivi-

vosti ali groteskni domislic. Drugod nas prevzame simbolika (npr. župnikove sanje, napovedujoče apokaliptične dogodke; sanje in videnja drugih oseb; grozljivi pojavi v zadnjem dnevu hitlerjanca Ščapa) ali zadržana tragika, pa spet poetično občutje narave ali človeškega razpoloženja. Z liričnim občutjem se roman začne in konča.

„Vojna in revolucija“ je ne le obsežno, je veliko delo – po vsebini, po zanimivi obdelavi tolkerih in tako globoko v našo polpreteklost segajočih motivov, po predstavitvi doslej za ta leta komaj obdelanega kosa Slovenije in tamkajšnjih ljudi. Je velika literarna stvaritev, obenem pa pamemben prispevek k odkrivanju resnice.

BÜKVIČ O SVOJEM ROMANU „VOJNA IN REVOLUCIJA“

Ko se je naš predsednik mudil nekaj dni kot gost pri pisatelju romana „Vojna in revolucija“, se je med njima razvil tudi tale razgovor:

Kje živite, kdaj ste prišli v Ameriko in odkod?

24. maja 1946 sem prekorščil železno zaveso. Istega leta jeseni sem jel na graški univerzi študirati politične vede. Doktoriral sem leta 1951 in se potem izselil v Združene države. Živim v Fairfieldu, Conn., 50 milj od New Yorka.

Kje ste dobili drugi doktorat?

Drugi doktorat sem dobil leta 1969 na newyorški univerzi iz nemške literature. Ameriške univerze mi avstrijskega doktorata niso hoteli priznati. Ker političnih ved nisem maral še enkrat študirati, sem se odločil za leposlovje, za kar mi ni bilo nikoli žal.

Vaša družina?

Moja žena Elizabeth je koroška Slovenka, edino bitje, ki je moj roman sprti prebirala in me opozorila na pomanjkljivosti. Brez nje „Vojna in revolucija“ ne bi bila to, kar je. Sin Dušan je znanstvenik (astro in geofizika) in živi v New Orleansu. Hčerko Sonjo je že od mladih nog zanimalo gledališče, predvsem ples (klasični in moderni balet in narodni plesi). Sonja živi v New Yorku.

Kdaj ste začeli pisateljati?

Ko mi je bilo osem ali devet let, sem na lastno pest napisal zgodbo o lisici zvitorepki, katere pa nisem dokončal, ampak spodaj, kot sem videl v mladinski reviji, pripisal „se nadaljuje“, si pri očetu „izposodil“ znamko in ovitek in spisek poslal uredniku „Našega roda“. Zgodbice seveda niso objavili, jaz pa potem tudi nadaljevanja nisem napisal. . . . Moje prvo resno delo so „Brezdomci“, ki sem jih izdal v leta 1948 v Gradcu. Roman je financiral pokojni inž. Čulk, Ljubljčan.

Kako se vam porajajo novele oziroma romani?

Črtice in nekatere novele kot sta recimo Begunec Farič in Strast so samostojna dela. Novele Upanje, Papirničar Aleš in Svaka pa so se mi vrinile v roman med ustvarjanjem in ker so mi bile v napotje, sem jih izdelal in šele potem nadaljeval z romanom.

Kaj vse ste doslej knjižno izdali?

Če bi me za intervju izbrani gospodje pri SKA intervjuvali, ko smo izdali „Ljudje iz Olšnice“ in „Zgodbe zdomcev in še kaj“, mi tega vprašanja zdaj ne bi bilo treba staviti. Ne vem, zakaj me niso; vse druge so. Prizadeli me s tem vsekakor niso, učinek je bil prav nasproten.

Ima sedanji roman kakšne zveze s prejšnjimi deli? S čim se vam zdi, da je ta roman korak naprej k vašemu pisateljstvu?

Vsekakor! Vojne in revolucije sem se lotil že v Brezdomcih in se potem tudi v drugih, krajših delih vračal k tej temi. Ta roman je na vsak način moje glavno življenjsko delo, moja življenjska izpoved, moj politični nazor, moj osebni veliki tekst.

Kako se je roman spočel in kako je rasel?

Roman sem pričel pisati pred kakšnimi desetimi leti, na vsak način šele potem, ko sem dobil drugi doktorat. Podzavestno pa sem ga nosil v srcu že od takrat dalje, ko sem zamenjal svobodo za domovino. V zdomstvu je potem delo rastle, zorelo in dozorelo.

Kaj ste predvsem želeli poudariti v romanu? Nekateri bodo pogrešali več dogajanja v zvezi z domobranstvom. Zakaj je tega tako malo v romanu?

Glavni temi iz slovenske vojne in revolucije sta „domobranstvo in komunizem“ in „NOB in partija“. Prva tema spada že v zgodovino, dočim je druga še vedno aktualna. Kar na Nicaragu pomislimo, kjer se nekateri revolucionarji, ki so se še včeraj borili proti Somoziji, zdaj borijo proti marksističnim oblastnikom.

O domobranstvu sem slišal že med vojno, resnico o njegovem protikomunističnem boju in komunističnem pokolju pa šele v zdomstvu. Krajinski Slovenci z domobranstvom nismo imeli nobene zveze, zato mi ta tema ne leži, čeprav problem ni preveč zapleten, ker gre za dva ideološko in politično strogo opredeljena tabora: krščanstvo in materializem, in je pisatelju na razpolago dovolj zgodovinskih podatkov in virov. S tem problemom se bo nedvomno bavilo še veliko slovenskih literatov. V svoji „Vojni in revoluciji“ domobranstva nisem mogel podrobneje obravnavati, ker sem se osredotočil na drugo temo in bi svojo zgradbo z domobranstvom razbil. Dotaknil sem se ga pa le, ker komunistične revolucije brez domobranstva ni mogoče napisati. Druga tema je bolj hvaležna in tudi bolj komplicirana. Moji junaki, nacionalist in liberalec živko, krščanski socialist Volkun i. dr., so se pridružili NOB iz domoljubja in ne iz političnih razlogov in v dobri veri, da partija ne laže, in se razočarali. Na kraju spregleda tudi partijec Niko. Samo Volkunu ni bilo dano, da bi se do kraja razočaral, ker ga je partija že prej likvidirala. . . .

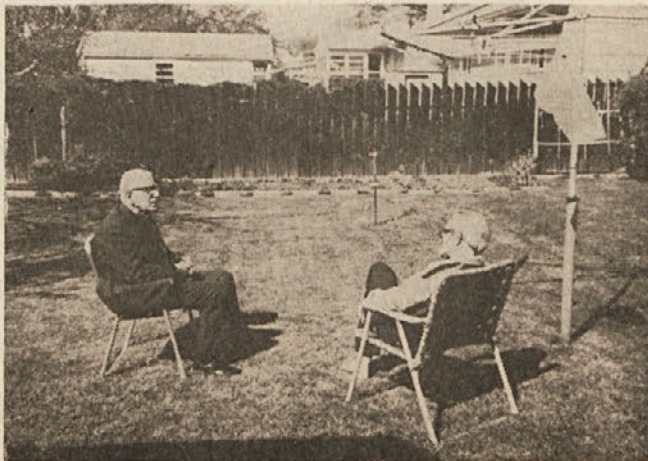
O komunističnem nasilju in zlaganosti se je že mnogo pisalo, velikih romanov s to temo je vendar v svetovni literaturi le malo, v slovenski naj bi bil moj „Vojna in revolucija“ prvi večji tekst te vrste.

S svojim delom sem želel prikazati trpljenje našega naroda pod okupacijo, h kateremu so komunisti veliko pripomogli, ko so dolivali bencin na ogenj; izdajstvo komunistične partije; in marksistično kulturno, politično in gospodarsko perverzno.

Kako bodo sprejeli roman v domovini? Režim? Ljudje?

Če bi obdelal prvo temo, boj med belimi in rdečimi, bi se kot neodvisen človek, ki misli z lastno pametjo in življenje trezno presoja, moral opredeliti za svobodo in demokracijo. V tem slučaju bi me slovenski komunisti z lahkoto ožigosali, če že ne za klerofašista, pa vsaj za reakcionarja in farškega podrepanika. Zaradi „Vojne in revolucije“ bodo pa morali zaigrati na kak drug inštrument. Vendar mislim, da me bodo tudi tokrat ignorirali. Mojih del doma doslej niso tiskali. Sem zanje persona non grata in komunisti bi bili naj-

Predsednik SKA v razgovoru s pisateljem romana na vrtu njegovega doma v Fairfieldu, ZDA.

bolj srečni, če bi me lahko zamolčali, če bi ostal za slovenski narod kulturno mrtev. To pa je čisti stalizem.

Pred dvema letoma me je v „7D“ omenil nek marksistični peroprask, ki se je podpisal kot Andrej Dornik, v politično neverjetno bedastem članku „Napokane iluzije slovenske politične emigracije“, češ da sem podobno kot Mauser i. dr. emigrantski pisatelj „avtor večerniškega in potrošniškega branja“ in da „vsebine teh knjig lahko slutimo iz naslovov, ne da bi tvegali bistveno zmoto“. Takšnih genijalnih literarnih kritikov v svobodnem svetu nimamo, da jim knjige ne bi bilo treba odpreti, pa bi že vnaprej vedeli, kaj je v njih. Njihov primitivizem je brez primere in me je jel odbijati kmalu po „osvoboditvi“. Čeprav neizkušen mladenič, sem imel poleti 1945 oči že odprte in vedel, koliko je ura. Med vojno sem jim namreč tudi jaz verjel in se zanje navduševal.

Najbolj se jim je zamerilo to, da tiskam svoja dela pri argentinskih „klerikalcih“.

Pred nekaj leti pa je za tovrstno delo pooblaščen tvariš pritisnil na gumb in sprožil svojevrstno kampanjo. Najprej se je javila čikaška Prosveta in mi jela pošiljati božična in novoletna voščila z željo, da zanje kaj napišem. Nek Prekmurec se je potegoval za to, da bi kaj mojega natisnili v mariborskih „Dialogih“. Nekdo drug me je naprosil, naj mu kaj pošljem za „Rodno grudo“. Tej reviji sem potem zares poslal krajšo črtico, ki je potem ležala neobjavljena dve leti na uredniškovi pisalni mizi. Ko sem imel lani študijski dopust in se tri tedne mudil tudi v Sloveniji, so v Ljubljani pri „Slonu“ organizirali nekakšen kulturni sestanek, na katerega bi morale priti večje število kulturnikov. Prišlo jih je potem samo pet, med njimi en univerzitetni profesor, en urednik in pisatelj Ivan Potrč. Ni pa prišla na sestanek Jerneja Petrič, literarna izvedenka in asistentka za angleško in ameriško književnost na univerzi Edvarda Kardelja. Tovarišici Petrič, ki je prav tedaj izdala „Antologijo severnoameriške slovenske književnosti“, je bilo najbrž nerodno priti na sestanek, ker po več kakor dveh letih raziskovalnega znanstvenega dela med 46 imeni in med nekaj neimenovanimi in nepoznanimi pisci ni objavila mojega imena, čeprav je v intervjuvu izjavila, da je „pri oblikovanju antologije slovenske književnosti v ZDA in Kanadi hotela vztrajati pri načelu, da je književnost, namreč umetniška književnost, nekaj, kar nima nobenega opravka s političnim in verskim prepričanjem avtorja“. Čudno, da ni videla mojega „Pometaja Mariča“ v Gobčevi antologiji, ki jo v istem intervjuvu omenja. Zaradi mene bi lahko prišla na sestanek, zakaj jaz ji njenega spodrsnjaja nisem zameril, ker vem, kakšne težave imajo moji kolegi na marksističnih „znanstvenih“ ustanovah, posebno še na ljubljanski univerzi, ki nosi ime „marksističnega velikana socialističnega samoupravnega gospodarstva“...

Čeprav smo se na tistem sestanku zasedli pozno v polnočne ure, se nam srca kljub dobrim jedem, opojnemu

vinu in ognjeviti ciganski glasbi niso sprostila, tako da na kraju ničesar pametnega nismo pogruntali. Ljubljanska megla ni mogla biti kriva, ker je takrat ni bilo. Ob slovesu mi je pisatelj Potrč naročil, naj mu kaj pošljem, da bo priobčil. Sem vedel, da je šlo le za prazne besede, a sem mu po svoji vrnitvi v Ameriko nalašč poslal mojo „Zlatico“, ki velja za enega najmočnejših slovenskih komunističnih likov in sem jo potem vključil v „Vojno in revolucijo“. Naj omenim še to, da so me celo v Trstu opazovali, kaj počenjam in s kom se družim. Moja žena mi je pa v teh treh tednih poslala iz Amerike na isti naslov eno razglednico in tri pisma. Razglednico sem sprejel, pisma pa so se „nekje izgubila“.

Toliko o režimu. Ali hočete zares vedeti, kako bodo sprejeli moj roman ljudje v domovini?

Po štiridesetih letih zatiranja svobodne besede bi se ljudje doma za moj roman ruvali, če bi ga dobili v roke. Mladina, ki ji noč in dan perejo možgane, bi po branju tega romana odprla oči in sprožila kontrarevolucijo. Zaradi zgoraj omenjene „kulturne smrti“ pa bodo ljudje sprejeli moj roman tako, kot sem jaz sprejel tista tri ženina pisma.

Ali imate v načrtu še kakšno drugo delo?

Načrtov imam toliko, da ne vem, katerega bi se prej lotil. Tokrat sem se odločil za nekaj šaljivega in že pišem. Za leposlovno nagrado SKA bi pa tudi bilo treba kaj napisati. Dosti časa ni.

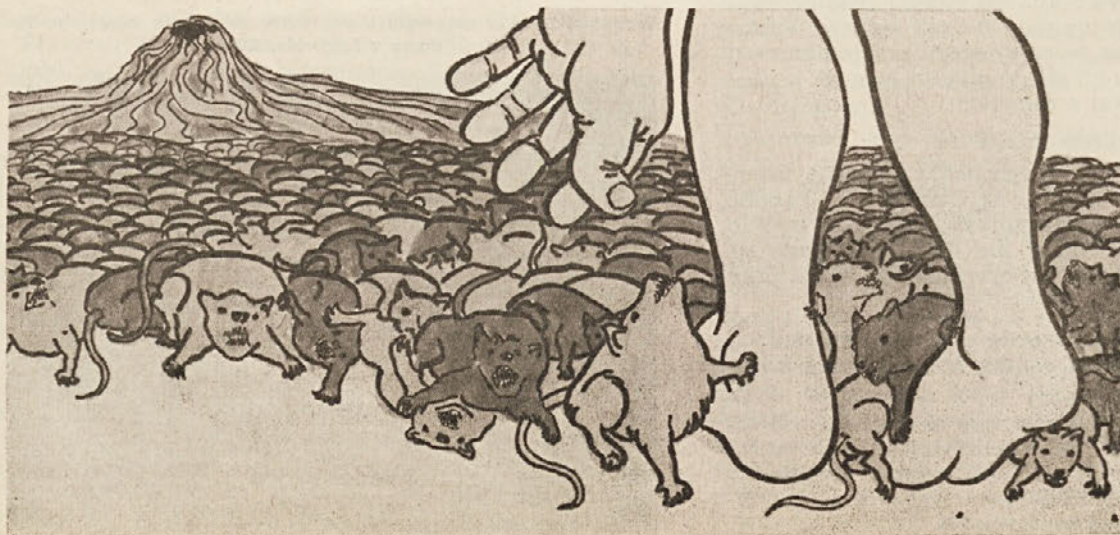
To izredno Bükvičevo delo bo slovenski javnosti na razpolago še pred božičnimi prazniki. Radi obsežnosti bomo knjigo razpošiljali *le proti naročilu*. Vabimo naša poverjeništa kakor tudi posameznike, da knjigo naroče; posamezniki iz inozemstva naj blagovolijo naročilu priložiti tudi že odgovarjajoči dolarski ček.

Kdor želi knjigo prejeti z letalom, da jo bo imel v rokah še pred prazniki, naj priloži še 5 dolarjev za letalsko poštnino.

Cena broširanemu izvodu zajetne knjige je za dežele izven Argentine 20 dolarjev, v platno vezani knjigi pa 25 dolarjev. Za Argentino je do konca novembra broširanemu izvodu cena 350 pesov, v platno vezanemu 400 pesov; kasneje se bo cena v Argentini prilagodila morebitnemu razvrednotenju valute.

BÜKVIČEVA „VOJNA IN REVOLUCIJA“ JE PAČ NAJLEPŠE BOŽIČNO IN NOVOLETNO DARILO, KATEREGA BO VSAK OBDAROVANEC RES VESEL!

Spodnja slika predočuje tribarvno risbo naslovne strani Bükvičevega romana „Vojna in revolucija“. Naslikal jo je risar iz New Yorka Kevin Cox in prikazuje prizor iz župnikove more v knjigi: Iz vulkana prihajajoče reke rjavih in rdečih podgan hočejo ožreti moža, ki brezmočen stoji med njimi, pri tem se med seboj grizejo in žro. Simbol rjavih hitlerjancev in rdečih komunistov, ki so se zažrli v ubogi slovenski narod, pa se zraven tudi medsebojno uničevali.

ob stoletnici rojstva Ivana Preglja

„Rodil se je 27. oktobra 1883 na Tolminskem pri Sv. Luciji na Mostu (sedaj Most na Soči) pri Lovriču, štev. 27 iz zelo revnih staršev, ki so mu umrli še zelo mlademu.“ Tako začenja Pregelj v že klasičnem načinu Valentina Vodnika v tretji osebi svoj lastni življenjepis za Gledališki list ob priložnosti premijere svoje svetopisemske žaligre Azazel. Po smrti staršev je prevzela vlogo njegove matere „mati matere njegove“, ki je ves čas „godrnjala, pa ljubila močnejše kot zlahna gospa“. Bila je iz družine Carli, iz katere je bil tudi „prvi goriški pisatelj“, župnik A. Carli, ki je spisal „Zadnji dnevi Ogleja“, bil svetolucijski župnik, ki je l. 1891 umrl od kapi pri oltarju. Toda pravi Pregljev dobrotnik in krušni oče pa mu je bil poznejši svetolucijski župnik *Josip Fabijan*, visoko izobražen mož, ki ga je l. 1916 ubila laška granata v župnišču in je umrl v vojaški bolnici v Podmelcu „kot vojak na fronti“. Tedaj mu je Pregelj napisal osmrtnico „kot velikemu dobrotniku, kateremu se ima on in družina zahvaliti za vse, kar smo in imamo“. Ta je Preglja poslal v šolo v Gorico, potem na Dunaj, kjer je postal doktor filozofije in profesor slovenščine in nemščine. Kot tak je od l. 1909 učil na gimnazijah v Gorici, v istrskem Pazinu, v Idriji in v Kranju, do leta 1924, ko je bil premeščen v Ljubljano, kjer je poučeval na klasični gimnaziji do konca vojne, ko je bil upokojen. Tam je umrl l. 1960, star 77 let, in je pokopan na pokopališču v Dravljah, kjer počivata tudi Sardenko in Anton Vodnik, trije pesniki „katoliške Moderne“.

Morda naj omenim še to, kar spada v slednji življenjepis, da se je Pregelj poročil z M. Peršičevo iz Vižmarij, da je imel tri sinove: Bogomira, profesorja, Marija, enega največjih povojnih slikarjev, ki je pred leti umrl, in Vaska, umrlega v rani mladosti, ter dve hčeri: Nataša, sodnico, in dr. Lijo, zdravnico, ki je za letošnji jubilej napovedala knjigo „Moj oče“...

Kakor je bil Ivan Cankar najvidnejši in vodilni slovenski leposlovec v prvih dveh desetletjih tega stoletja, tako je bil Ivan Pregelj najvidnejši pisec naslednji dve desetletji po prvi svetovni vojni, v dobi med obema vojnama. Dva pisca, dve individualni osebnosti in umetnostna sloga in je bil Pregelj predstavnik ekspresionizma. Pregelj je začel pisati iz Mahničja kot pesnik stare romantike, pa se dvigati ob Kreku z Mlado Bredo, ki je ob Izidorju Cankarju zrasel v klasika do Slovesnega domačijstva, v sintezo romantike in realizma, skoraj naturalizma z metafizično osnovo. „Melni tri dežele pojo“, je pisal o sebi, poimenujoč tako pokrajine, ki so mu nadale navdih, zemljo in čas za njegove zgodbe iz svojske lirično baladne epike, sestavljene v poetično poantirano mozaičnost. Tako so mu peke Goriška in Primorska, pa Kras, pred vsem pa njegova Tolminska, ki je z njim razkrila pred Slovenci tragično-herojsko upornost tolminskih puntarjev s pretrgačnim epilogom *Matkove Tine*. Poleg Tolminske so mu peke še pešhoje čez hribovje od Idrije do Loke pa do Storžičeve dežele in zapuščene Koroške, kjer Slovenci „umreti nočejo“. Te dežele so mu bile navdih, toda ne iz časa sodobnosti, temveč preteklosti. Bežal je iz Ljubljane, sicer „ljubljenec“, na Sorško polje v samogovore z šmonco, pa pod Storžič in mimo Vrbe na Brezjanska romanja... Vsa ta pota dnevnega pešačenja od vasi do vasi in od krčme do krčme pa mu niso kazala oblička zemlje le v impresionističnih lučih in sencah, temveč je te kraje in človeka v njih gledal iz duše ven, kakor se je izoblikovala iz tal in časa, iz zgodovine in s pogledom v nebo, kamor poganja slednje bitje, po svoji maksimi: „Zdrav kot zemlja in dober kot Luč.“ Vso naravo in ljudi v njej je Pregelj gledal v odkrivanju metafizičnih bolečin duše in slikal v poduhovljenosti narave. Predmet je dobival nove oblike in človek tudi, ki je obupno segal po Bogu in v Boga po odrešenju od greha sle in nevere. Ljudje njegovih povesti žive največ iz polnosti vere v blaženem bogonajditeljstvu kakor so njegovi tolminski župniki, zdravi in grobi kot zemlja, toda obsijani od nad-

zemske luči... Taki so Peter Pavel Glavar, zdravnik Muznik in magister Anton, tudi njegovi Otroci sonca... Pa so med najpomembnejšimi med njimi tudi bogoiskatelji iz razklanosti zemskega in duhovnega kot je Plebanus Joannes ali iz obupa nevere kot bogovec Jernej, ki drsi vedno globlje v sinu pogubljenja. Po Trebije je zašel celo v nekšno ločino dekadence, kar bo še dolgo problem za psihologe in morda celo psihiatre. Pregelj je vedno doumeval svoje junake sub specie aeternitatis, metafizične muke, odrešenja ali pogubljenja... Hotel je biti *svečenik* poslednjih stvari...

Toda še večjo pozornost kot oblikovavec usodnosti in nje originalne problematike vzbuja Pregelj pri raziskovalcih leposlovja kot *oblikovni umetnik*. Analize njegovega sloga, artizem stila, besed in kompozicij, njegova originalnost in včasih manirizem, to je že zdaj predmet aktualnih razprav iz estetike in stilistike ter služijo za označbo ekspresionizma. Njegova lirična baladnost, grotesknost in historizem bodo odkrivali šele v polnosti bodoči iskavci, toda že zdaj se razodeva vedno bolj to, kar je dr. Koblar napisal v svoji izdaji Pregeljevih spisov, da se njegovi sodobniki niso zavdali, kakšen *umetnik* je živel med njimi.

Njegova umetnost raste. Postaja jasnejša in cenjena. Njegova sodobnost ga je deloma odklanjala. Vemo, da mu je že pred drugo vojno odrekala naslov umetnika že zato, ker po njihovem *kot katoličan ne more biti umetnik*. Tako Vidmar v imenu liberalizma, pa Brničič v imenu socializma, po drugi vojni pa v imenu komunizma Kardelj, ki je tako literarno ustvarjanje iz miselnosti kot je Pregljeva označil kot naravnost „škodljivo“...

Po „osvoboditvi“ je Pregelj bil precej časa: „brez pokojnine“ in njegove knjige so romale v Vevče... Toda zdaj se nekaj spreminja: za stoletnico so v domovini napovedani novi ponatisi njegovih povesti, ne samo Plebanusa Joannesa in Tolminceva (ki so jih nekateri predlagali za filmsko uprizoritev), temveč tudi Petra Pavla Glavarja in dvakrat celo ponatisi bogoiskateljsko tvegane *Tobite Kumi*... Morda radi novih ustreznih „razlag“? Obetajo se nove študije z „novimi prijemi in z novih zornih kotov“... Pregljevo pisateljsko delo je zelo mnogovrstno in se da gledati gotovo iz več zornih kotov... ni pa mogoče črtati njegove jasne izpovedi vere v njem: „*Ljubil sem vselej zvesto in verno troje: Domovino, Resnico in Mater Njegovo. Ljubezni nisem izdal in nisem zdvomil nad njo.*“ Vse njegovo delo to izpričuje.

Ob stoletnici rojstva je Pregelj zopet aktualen. Tudi kot načelni nasprotnik slednjega materializma... „Materializem nas ubija... in ta je vsebina naših dni, vzrok naše boli... Krščanski mučeniki v njem so svetla jasa v mračnem emblemu. Vzemimo (to dobo) kot pokoro in muko Kristusa. Morda bo iz nje rojena sreča našim potomcem, našemu narodu, vsem ljudem. Iz materializma ni bila in ne bo rojena nikdar nikomur.“ Res da je Pregelj napisal to že v mladosti, toda napisal je to kot za naš čas... In kot za naš čas je Pregelj tudi zapisal:

„Prišla bo revolucija... morda ji ne porečemo, da ji je tako ime... živel jo bomo, doživeli, morda preživeli, pretrpeli in prenesli kot nevarno operacijo. Naš rod je majhen, slaboten, zato jo mora dočakati zdrav. *Kaj bo naše zdravje bodočih dni? Tisto, kar je bilo zdravje naših očetov. Slovenci so iskali in našli zdravnika v – papežu in katoličanstvu.* Samo Slovenci – katoliki bomo brez škode prestali vihar“...

Tako je pisal nekoč „miadi“ Pregelj („stari“ ni mogel več pisati zaradi delne ohromelosti). In to breme zdaj mi že po viharju... in nam znova potrjuje to, kar je izrazil v svoji zadnji pesmi,

da je tudi narod drevo,
za sonce in svobodo vsajeno,
a da mu za rast je potrebno – eno:
pogon iz zemlje v – nebo!

Iz te Pregljeve najgloblje vere v poslanstvo naroda in človeka je pognalo vse njegovo *ustvarjalno* delo. Danes se hvaležno klanjamo spominu tega velikega človeka, kristjana in oblikovalca slovenstva in umetnika ob stoletnici njegovega rojstva.

Vsi citati so vzeti iz knjige: Ivan Pregelj, *Moj svet in moj čas*, ki jo je izdala Slovenska kulturna akcija kot eno svojih prvih knjižnih izdaj za Pregljevo sedemdesetletnico leta 1974.

Pisma

Iz Gorice nam je 3. kimavca dr. Joško Šavli poslal sledeči pomembni dopis, ki ga dobesedno objavljamo:

Cenjeno uredništvo!

V junijski številki Vašega glasa – Glas SKA – ste objavili oceno zdomskega glasila „Glas Korotana“ št. 8/1982, v kateri je izšla moja študija „Lipa – drevo življenja“. Iskrena hvala za pozornost in še posebej za naklonjeno obravnavanje mojega spisa. Žal pa moram nekaterim izvajanjem ocenjevalca T. B. vendarle ugovarjati.

Strinjam se sicer s splošno ugotovitvijo, da bi tudi slovenski politični voditelji ravnali drugače, če bi se zavedali oz. poznali korenine slovenskega naroda. Toda ta ugotovitev, kakor tudi vse podobne, ne morejo imeti nikakršne zveze z mojo študijo, ki je povsem nepolitična in nevtralna. Kakor se namreč borim za to, da bi se zgodovinopisje rešilo ideologije t. j. da ne bi služilo za idejno podporo panslavizma in jugoslavizma, tako tudi vztrajam na tem, po drugi strani, da zgodovina ne sme biti tolmačena v duhu protislovanstva oz. protijugoslovanstva. Kot resnična veda je lahko samo nevtralna, kar pa pomeni tudi svobodna.

Poleg tega, ne živim na Dunaju, kjer sem sicer opravljal doktorat iz socialnih in gospodarskih ved na Hochschule für Welthandel, marveč v Gorici, na Primorskem. Kakšne poti hodijo sedaj slovenski Korošci, slovenske, nemškutarške ali panslovanske, v resnici ne vem. O kakem jugoslovanstvu Primorcev tudi ne, bolj pa nas pesti brezbriznost izobraženstva do kritičnih vprašanj našega obstoja, kar je zapustilo obdobje fašizma. Nujnost reševanja zastarelih vprašanj o slovenstvu, kakor nam ga predočuje F. Jeza, ki živi v Trstu, tudi jaz priznavam. Razhajam pa se z njegovimi ugotovitvami, da smo Slovenci prišli še kot Vandali s švedske. Jezikovne in narodopisne sorodnosti, ki jih navaja F. Jeza, so vsekakor premalo, da bi lahko napravili tako daljnosežne sklepe.

Toda če imajo izvajanja F. Jeze neke osnove, je trditve o prihodu Slovencev v Alpe leta oz. po letu 568, po odhodu Langobardov v Italijo, nekaj tako primitivnega, da je danes ni mogoče več resno jemati. Izkaže se namreč kot čista ideologija, v podporo panslovanskega imperializma in jugocentralizma, tako da od kake zgodovinske podlage te trditve ne ostane prav ničesar. Ponavljali so jo eni, ker so jo pač vsi, predvsem pa iz prepričanja, da imamo Slovenci v panslovanstvu varno zavetje pred nemškonacionalnim in iredentističnim pohodom zahodnih sosedov. Takšni nameni pa resnične znanosti t. j. zgodovinopisja, jezikoslovja, narodopisja ipd. ne morejo voditi. In vendar so jih!

Če sem se zadnji čas začel ukvarjati z raziskavami o slovenskih starinah, sem se zaradi tega, ker so te tako potrebne, nujne in za vsak narod naravne in prvenstveno pomembne študije vse do danes izostale. Pisali, objavljali, prepisovali iz tujih glasil, povzemali ideologije (npr. E. Kocbek nemški in francoski krščanski socializem, liberalci češkega in ruskega itd.), objavljali so gore knjig, revij in spisov, toda najbolj normalne stvari izpustili. Na zunaj preganjali divje vsako besedo, ki je bila podobna nemški, ne da bi se o njej prepričali, po drugi strani pa povzemali od nemških piscev vse nevzdržljive trditve, zlasti tisto, da

smo prišli še kot „Alpski Slovani“ iz močvirij nekje za Karpati. Približno takšna je še sedaj naša „veda“.

Čas bi torej bil, da se lotimo tudi samostojnih slovenskih študij in da nehamo zgolj prepisovati od sosedov, v prepričanju, da bo znanstveno gotovo držalo, če Nemci tako pravijo. Pa ravno nemške humanistične vede so polne ideologije in napak, s katerimi se je pač treba kritično soočiti. Da pa je do tega še daleč in da je lažje ponavljati že ponavljane stvari, nam potrjuje tudi dejstvo, da razni mesečniki za Slovence na tujem, kakor tudi tisk na Koroškem niso doslej ob odkritju pomena karantanskega klobuka, o panterju kot karantanskem grbu in o lipi kot prastarem simbolu nič poročali. Enako tudi nekateri tisk v zamejski Primorski. Gre za glasila, ki so večinoma zelo kritična nad zamolčevanjem zamejske in zdomske kulturne dejavnosti v matični Sloveniji, a sama isto počenjajo nasproti tistim, ki iznesejo nova dognanja o slovenstvu, kakor pa so jih bili doslej vajeni.

Če je v slovenskih listih v Argentini mogoč veliko večji pristop za demokratično soočanje z novimi spoznanji, potem je to znak duhovne razgibanosti tamkajšnje slovenske skupnosti, ki je po tolikih letih zdomstva naravnost presenetljiva. Dokazuje namreč, da se iz duhovnih vrednot, ki jih neka skupnost ohranja, porajajo vedno nove ustvarjalne moči, tista energija iskanja, ki je bistvo vsakega napredka.

Le tako lahko razumemo, da je prav SKA izdala že toliko kakovostnih knjig in opravila toliko kulturnega dela, daleč v zdomstvu, ki ne bo moglo ostati brez vidnega mesta v slovenski kulturni zgodovini.

Z zaupanjem v nadaljnje poslanstvo, ki ga tako zgledno opravljate, pozdravljam prijateljsko in s spoštovanjem, Vaš

Joško Šavli

Publicist Branko Pistivšek nam v svojem pismu odgovarja na poročilo o razstavi slovenskih izseljenskih tiskov na frankfurtskem knjižnem sejmu v letu 1982:

München 26.8.1983

Prizanesljivo sem se nasmehnil, ko sem v Vašem „Glasu SKA“ XXX, 2-3 prebral tudi poročilo o „Knjižnem sejmu v Frankfurtu“. V tem poročilu vpadajo v oči naslednji stavki:

„Prvi nastop slovenske politične emigracije na mednarodnem knjižnem sejmu je bil uspešen, vendar nam ni mogoče razumeti, zakaj je bila dokumentacija periodičnega tiska omejena na omenjene publikacije in izključevala mnoge druge. Te pomanjkljivosti nikakor ni mogoče pripisovati naglici, s katero sta organizatorja pripravila razstavo!“

Najprej se sprašujem, ali je bilo to poročilo sploh potrebno šele po 9 mesecih, ko nima nobenega učinka več. Ali pa je bilo hoté odloženo, da bi ne učinkovalo več? Poročevalec td potem pravi, da ne more razumeti, zakaj je razstava „izključevala mnoge druge publikacije!“ To je že z namerno zlobo napisano. Če namreč SKA ve, kam ima pošiljati svoj „Glas“, bi se lahko tudi pred objavo poročila poinformirala o „pomanjkljivosti“ razstave, recimo s pismom na moj naslov. Tega pa seveda ni nihče napisal.

Zato bom to storil sam. Midva z Javornikom sva bila samo gosta na hrvatskem štandu, ki ga je naročil, organiziral in plačal lastnik „Adria“ založbe dr. Jure Petričević. Ta je odločen in samozavesten Hrvat in ne prenese ničesar, kar je projugoslovansko. Dejal mi je, da smemo Slovenci razstavljati na njegovem štandu tudi slovenske publikacije, ki pa ne smejo vsebovati jugoslovanske propagande. Če on odločno odklanja vsako jugopropagando tudi v hrvaščini, zakaj bi jo potem imel tolerirati v slovenščini? Jaz sem mu to obljubil in mojo dano besedo tudi držal, to je vse. Dr. Jure Petričević zelo, zelo ceni „Slovenski glas“, in ne edino on, zakaj bi jaz imel pokvariti dobro ozračje? Z Javornikom sva bila torej prijazno sprejeta gosta in nič več, a gost se ne sme obnašati v tujem domu, kot da bi bil doma.

Moj osebni nasvet: namesto pisati zakasnela poročila s podtikanji, je veliko boljše, da se nekdo izmed vas zgane, piše pravočasno v Frankfurt in si za leto 1984 organizira svoj

lasten „štand“, pa bo mir besedi. Na njem boste lahko razstavili vse, kar boste hoteli, in se ne bo živ krst vmešaval v vaše probleme. Razen tega imate še moje osebno jamstvo, da se ne bom za nobeno ceno vmešal v vaše zadeve.

V obeh Amerikah, pa tudi v Avstraliji je veliko Jugoslovancev, rojenih v Sloveniji, ki imajo kar čedno premoženje. Ti bodo radi podprli namero organizacije posebnega emigrantskega jugoslovanskega štanda. Tudi v Frankfurtu nikogar ne zanima politična opredeljenost, temveč edinole dvoje: pravočasna prijava in takojšnja poravnava stroškov, in to je pri Jugoslovanceh res izvedljivo. Na noben način pa ne morete računati, da bi na hrvaški štand dr. Petričevića lahko vtihotali jugoslovanski tisk v slovenščini. On je namreč zelo dobro pouččen v tej smeri in bi zagotovo vrgel vse preč, kar je jugoslovansko. Če boste že po prejemu tega pisma pisali v Frankfurt, ki vam bo poslal nato prijavnne formularje, boste drugo leto že lahko poročali o lastnem nastopu v Frankfurtu, in sicer pravočasno, ne šele po 9 mesecih. Ponavljam še enkrat, da se jaz na noben način ne bom vtikal v vaše stvari, a razen tega imate v Nemčiji veliko prijateljev, predvsem med duhovniki, ki vam bodo vsi presrečni šli na roko!“

Iz Gorice nam je poslal upoštevanja vredno pojasnilo k dvema podatkom v knjigi prof. Geržiniča „Boj za slovensko šolstvo na Primorskem“, ki jo je izdala SKA, dr. Avgust Sfiligoj, tamkajšnji slovenski politični in kulturni delavec:

V knjigi Alojzija Geržiniča „Boj za slovensko šolstvo na Primorskem“, ki je izšla v Vaši založbi, sta dve točki, h katerim želim spregovoriti kot osebno prizadet.

Na strani 14 je beseda o ustanovitvi Slovenske demokratske zveze v Gorici 17. januarja 1947 s pripombo, da „v nji so se združili katoličani in liberalci“.

V resnici sta SDZ v Gorici sestavljali in v njej bili paritetno povezani, Slovenska katoliška skupnost in Slovenska demokratska skupnost.

Razlika med obema je bila v tem, da je prva smatrala za dosego skupnega cilja (ki je v glavnem bil pridobitev demokratskega sožitja Slovencev v Italiji, obramba pred komunizmom in iskanje pravic slovenske manjšine) nakazano predvsem krščansko načelno pot stoodstotnih katoličanov, druga pa je ob priznavanju svobode vere bolj naslanjala svoje delo na naravno etična in demokratska načela.

Tako je 19.6.1949 o tem pisal monsignor Alojzij Novak!

Toda pripadniki Slovenske katoliške skupnosti, stoodstotni katoličani, so to svojo organizacijo ukiniti, leta 1968 v Trstu in pozneje tudi v Gorici, in namesto nje ustanovili Slovensko ljudsko gibanje. Od takrat gojijo pogoste stike s predstavniki ljubljanskega komunističnega režima, do katerega nimajo prav nobene pripombe!

S tem so seveda napravili konec Slovenske demokratske zveze.

Ukinili pa so tudi Slovensko ljudsko gibanje in se organizirali v Slovensko skupnost!

Na strani 181 je poročilo „Primorskega dnevnika“ z dne 20.7.1947 o namenu Zavezniške vojaške uprave premestiti slovensko učiteljske iz Gorice v Trst in trditve, da „italijanski demokristjani pričakuje novega zaveznika, slovensko demokratsko stranko, De Gasperi pa, da bo s Sfiligojevo pomočjo že „panal“ Slovence. Tako računano – je pisal PR.DN. – in mislijo, da so ti „belčki“ bolj potrebni v Trstu, kjer jim „zapadna“ orientacija Slovencev (in mnogih Italijanov) nikakor ne uspeva.“

No, ne spominjam se, da bi o nameravani preselitvi učiteljskega sploh kaj slišal. Mirovna konferenca, ki je pustila Gorico pod Italijo in ustanovila Svobodno tržaško ozemlje, je bila takrat že podpisana in meseca julija smo tudi že vedeli, da se 15. septembra vrne v Gorico Italija. Zato menim, da za premestitev slovenske šole v Gorico ZVU ni bila niti več pristojna.

Proti delovanju slovenskih šol v Gorici se je jeseni 1947 postavil italijanski odbor narodne osvoboditve, češ da šole niso bile uzakonjene. V svoji zli nameri pa ni uspel, ker

sva ravno tiste dni bila prof. Kacin in jaz v Rimu s pestro spomenico za priznanje in spoštovanje vseh pravic Slovencev v Italiji, ter sva takoj nastopila, ko nam je ta vest prišla iz Gorice, in dosegla brzojavno ministrsko odredbo, da se mora pouk v vseh slovenskih šolah redno nadaljevati.

Pouk se je potem res redno in nemoteno vršil vsa leta naprej, čeravno smo ukazonitev šol dosegli šele z zakonom št. 1.012 z dne 19.7.1961.

Kar pa zadeva zavezništvo Slovenske demokratske zveze z italijanskimi demokristjani in De Gasperijevo „pananje“ Slovencev s Sfiligojevo pomočjo, povem, da je vse to gola laž komunističnega lista, ki je tako pisal, da bi zbudil nezaupanje Slovencev do naše organizacije in naših podub za priznanje in spoštovanje pravic Slovencev v Italiji, saj smo že 21. maja 1947 naslovili na rimsko ustavodajno skupščino in javno razglasili posebno peticijo za ustanovitev autonomne dežele in za naše pravice.

Kakega sporazuma z italijanskimi demokristjani nismo takrat niti iskali, res pa je, da smo slovenski demokrati ob političnih volitvah leta 1948, in tudi pozneje, glasovali za njihove kandidate, za uveljavitev demokracije in za obrambo pred komunizmom!

Šele leta 1958 je na pobudo demokristjanov prišlo do rednega dogovora: da bomo slovenski demokrati glasovali za njihove kandidate, oni pa nam preskrbijo šolski zakon! Tako so z našo pomočjo na volitvah zmagali in leta 1961 smo z njihovo pomočjo dosegli uzakonitev naših šol na Goriškem in Tržaškem!

Za zaključek pa to zgodovinsko dejstvo, ki ga „Primorski dnevnik“ gotovo pozna: De Gasperi je tako „panal“, da je tudi z beograjskim pristankom dosegel odpravo Svobodnega tržaškega ozemlja, ki je zagotavljalo enakopravnost slovenskega jezika v vseh javnih odnosih in tako zastopstvo Slovencev v javnih uradih!

Vse to so Slovenci s tem izgubili!

Dr. Avgust Sfiligoj

„celovski zvon“

Objavljam o

članek, ki ga je o tej novi reviji napisal naš sodelavec, kot primer, kakšne misli o njenem značaju in poslanstvu je vzbudil ta novi pojav v slovenskem svobodnem svetu.

Nova revija je v življenju naroda vedno vesel pojav, najsi nam priča o vpeljavi novih načinov in pogledov na kulturo, verska, leposlovna, družbena vprašanja, ali stopa samo v njih obrambo in ohranjanje.

Razmere na Koroškem, Tržaškem, Goriškem in doma so se večkrat obravnavale v emigraciji in to z veliko zaskrbljenostjo: poudarjali smo izgubo narodne zavednosti, naraščajoče potujčevanje, neizpolnjevanje 7. člena državne pogodbe o manjšinah, zakone o dvojezičnosti, o dvojezičnosti napisov, o gimnaziji v Celovcu, o nezanimanju matice za slovensko manjšino, o razmerah v Cerkvi, o študentovskem domu „Korotanu“ na Dunaju, o ljudeh, ki vodijo kulturno delo na Koroškem, o važnih obletnicah, slavjih, vendar o ogrožanju slovenske manjšine od znotraj smo slišali zelo malo in še to samo v odlomkih, ki hitro izginejo iz spomina. Zato pravim, da je razveseljivo slišati o novi reviji, ki je izšla v Celovcu, na Koroškem pod imenom „Celovski Zvon“. Iz večih člankov prve številke „Zvona“ vzemo, zakaj se je pojavil: „Zvon“ je predvsem vračanje h katoliški tradiciji slovenskega naroda v književnosti, je nov poskus, sedaj resnejši kot že večkrat prej, vrednotenja človeka v družbi, seveda ne pod vidiki socialistične družbe v Sloveniji, ker bi s tem bila samo ena revija več, obenem je pa tudi kritično gledanje na nezdrave pojave v slovenski družbi in kulturi.

Revija se je pojavila izven matičnega prostora zaradi monopola, ki ga izvaja komunistična partija na vseh področjih (čeprav to ni napisano izrečno), prav tako tudi zaradi nagibanja na levo Slovenske prosvetne zveze, ki je zapustila

krščanske temelje, na katere je bila postavljena že v svojih začetkih (ustanovitelj SPZ je bil po komunističnem atentatorju ubiti dr. Lambert Ehrlich, ki je tedaj služboval v Žabnicah) in je slavila svojo 75-letnico ter zaradi povečane komunistične dejavnosti na Koroškem zadnje čase (to izizrečno ni napisano v „Zvonu“). Če vzamemo, da je založba „Drava“ s tržaškimi založbami založila zadnje leto v Celovcu: Prežihovega Voranca „Požganica“, „Samorastnike“, Kardeljeve „Spomine“, Ribičičeva „Glasna razmišljanja“, Vidmarjeve spise in eseje o narodnem vprašanju, „Spomine“ Edgarja Lavova, pleterskega priorja o sodelovanju s partizani med revolucijo, potem lahko razumemo, s kakšnim tiskom zaklada matica naše Korošice in da je bil že skrajni čas, da se napravi konec komunistični propagandi na Koroškem. Koroška kulturna zveza se je zavedla svojega poslanstva. Čudno je, da se „Zvon“ ni pojavil že prej, saj vemo, da vsi narodi izza železne zavese imajo en del svoje književnosti zunaj, na tujem, da lahko ohranijo narodu doma tisti del ali tiste sestavine kulture, ki je doma namenoma zamoževana, neupoštevana ali preganjana. V nekaterih primerih je ta del tako močan, da ne vemo, kje je kulturno ustvarjanje močnejše, doma ali v tujini (primer Poljske). V vseh primerih pa predstavljajo svobodni del kulturnikov, ki nadaljujejo s kulturno tradicijo vrednot, ki jih je komunistična oblast že odpravila ali pa jih skuša odpraviti.

Za ime revije so se po dolgi debati odločili, ker je bil pred leti poizkus, da bi obnovili „Ljubljanski Zvon“, in zaradi vloge, ki jo je igral „Dunajski Zvon“ med izobraženstvom v prejšnjem stoletju. Namen in cilji revije pa gotovo ne bodo preveč všeč ljubljanskemu krogu, ne samo zaradi izgube monopola in ker revije ne bodo mogli onemogočiti, ker se tiska v Celovcu, ampak tudi zaradi dejstva, da bo povezovala, tako v Sloveniji, kot v zamejstvu in zdomstvu živeče ustvarjalce. Povezovala, kajti naglašeno je še posebej, da „Zvon“ ni proti nobeni struji, bo pa za nadaljevanje katoliške tradicije v vprašanih vere, kulture, družbene ureditve, leposlovja, in kot se vidi v sestavi uredniškega zbora in po sodelavcih, ki so poslali prispevke za prvo številko, so tudi porok, da se bo program izvajal.

Seveda je „Zvon“ prekrizal najbrž pot kot neodvisna revija s krščansko orientacijo matičnim kulturnikom, ki so imeli prav letos namen ustanoviti podružnice Zveze pisateljev tako na Koroškem kot na Goriškem in Tržaškem in s tem spraviti pod vpliv tudi tiste, ki so se sedaj otrešli partijske tutele, in da je zamera še večja in kritika in jeza še hujša, so povabili v uredništvo revije ideološko emigracijo, ki so jo imeli za trn v peti in kateri se za opravljeno delo v službi naroda tako Primorska kot Koroška lepo zahvaljujeta.

Osrednja slovenska kultura se bo znašla z novim tekmečem, ne nasprotnikom ali sovražnikom, ki se mu zaradi založništva Mohorjeve ni treba tresti za obstanek, vplivala pa bo lahko v krščanskem duhu na življenje naroda doma, na Koroškem, na Goriškem, na Tržaškem in na Slovence v diaspori v svetu. Upajmo, da to pot ne bodo imele prednosti afrikanske knjige in da se bodo doma zavedli, da je to slovenska revija, ki išče novih poti, novih prijemov in načinov v reševanju lastnih problemov in prikazovanju lastne stvarnosti, ter da je ne bodo prepovedali uvažati, kar bi njeno poslanstvo okrnilo in zmanjšalo.

„Umreti nočejo!“, je trdila Mohorjeva po plebiscitu, katerega 63. obletnico smo praznovali letos, „Umreti nočejo, živeti ne znajo!“, je cinično dostavil Erik Prunč, „Umreti nočemo, zato bomo živeli po krščanski tradiciji naših prednikov!“, bi lahko zatrdil „Celovski Zvon“ ob svojem rojstvu.

Leta 1920. smo po zaslugi naših južnih bratov in njihovega balkanizma izgubili Koroško, leta 1945. smo po krokodilovih solzah Kardelja in Dedijerja zvedeli, da so Koroško že zabarantali prej (če ne bo Dedijer izdal k popravkom svojih popravkov Titovega življenjepisa še novih popravkov). Leta 1983. pa se je Koroška znova odločila, da bo hodila svojo pot, ker je imela priliko gledati in videti, kam je pripeljala komunistična stranka slovenski narod.

Poleg celovške, celjske in goriške Mohorjeve, ki so žive priče razpotja, do katerega je prišlo v slovenski kulturi, bomo Slovenci imeli še neodvisno krščansko usmerjeno in usmerjavno revijo, s svojimi lastnimi pogledi na svet in celovška Mohorjeva bo zopet morala odločilno poseči v življenje naroda, da izpolni skoraj isto nalogo, za katero je bila ustvarjena in ki jo je toliko let izpolnjevala, ne da bi se izneverila: Ohraniti vsaj del naroda povezanega z njegovo krščansko tradicijo v kulturi, jo dopolnjevati, razvijati in posredovati domovini in bodočim generacijam.

Imena sodelavcev prve številke, njihova raznoterost pogledov na svet so dokaz za demokratično in pluralistično usmeritev, ki bo tako postala stičišče, kjer se bodo mnenja ne samo skladala, ampak tudi brusila, kresala, gladila v iskanju novih poti vseh treh Slovenij: zdomske, zamejske in matične.

Seveda bi se lahko izognili nekaterim nerodnostim v prvi številki: za nas, ki smo revolucijo doživljali in preživeli, je samoukinitev „Ljubljanskega zvona“, „Dejanja“, „Sodobnosti“, „Hramovih zapiskov“, ali kakor ta pojav sedaj imenujejo „kulturni molk“, bila tako nevarna avantura, da si je majhen narod ne more privoščiti in katero sedaj razglašajo za podvig, in sploh ni eksistirala. „Samouničenje“ bi bil morebitni boljši izraz ali pa začetek monopola nad narodno kulturo po komunistični partiji. Pojav sploh ni bil tak kot bi sedaj radi prikazali, ker je katoliški tabor vztrajal pri kontinuiteti in se ni uklonil samopaštvu partije, in kasneje to drago plačal (Narte Velikonja s smrtjo, drugi z zaporom, premestitvijo, prisilno upokojenostjo in emigracijo).

Za sedaj moramo „Celovškemu Zvonu“ želeti samo vsega dobrega, da bi bil zmožen vnesti v slovensko književnost in življenje pogrešani, zatajevani, izgubljeni, namerno odstranjeni in preganjani dejavniki, ki mu pravimo krščanske vrednote, s katerimi je bil naš narod vedno povezan. Če je „Dunajski Zvon“ zvonil Slovincem boljše čase, „Ljubljanski Zvon“ jih je kljub vsemu pripravljval, „Celovski Zvon“ naj jih pa doživi. Simbolika vojvodskega prestola na Gospodarskem polju pa naj nas opominja, da smo poleg politične svobode nekoč imeli Slovenci tudi svobodo izražanja, združevanja, vere, ki smo jo dobili prav iz Koroške, in da bo morebiti prav vloga „Celovškega Zvona“ zaustaviti proces razkristjanjenja, razčlovečenja in razvrednotenja na Koroškem in v domovini.

Tone Brulc

LO EXTRAÑO para ambos (el exiliado y su hijo) tiene un denominador común: el idioma. Huelga decir que no es un problema de gramática ni de sintaxis. Tampoco una conjugación verbal o una cuestión de semántica. Ni de fonemas y morfemas, estructuralismo y demás ciencias del lenguaje y su terminología. En la vida de ellos dos es un dilema de mundos, de universos. El universo de idioma y su manera de interrogar y de responder, de llorar y de reír, de amar y de odiar, de obedecer y de ordenar, de maldecir y de rogar... Es el lugar donde lo sagrado y lo profano salen a la luz. Para el exiliado hay lo latino. Más precisamente lo latinoamericano, lo indígena camuflado por un barniz hispano, que cada vez tiene menos de europeo. Y por más esfuerzo y sudor el código le será siempre extraño, su ritmo y tonalidad otros, desconocidas

sus picardías, más o menos avisoradas sus bellezas. Para el hijo hay lo esloveno en las más variadas modulaciones pueblerinas, los germanismos típicos de Ljubljana, la pronunciación aproximadamente acertada con una entonación argentina, quizá porteña. Estará el significado oscuro y un deseo de expresarse que muchas veces sólo llega a sonrojar el rostro y a balbucear un sustantivo castellano declinado o una maldición eslovena que nunca falta (y calma el dolor como dice J. R. Jiménez en una de sus páginas). Con todo, en ambos estará la intención de perfeccionarse, de pulir y aumentar su vocabulario, de habituarse a los giros intraducibles, de saberse privilegiados por participar de perspectivas lingüísticas que son otras tantas manifestaciones del espíritu y su riqueza.

Pavel Fajdiga

pred 40 leti je umrl pesnik

Naprosili so me, naj napišem nekaj za 40. letni spomin smrti pesnika Franceta Balantiča. Naravno bi bilo, da bi si skušal oživiti spomin na tisti žalostni dan in dogodek v Grahovu in vtis, ki ga je napravila na mene ta strašna smrt tedajnjega mojega najboljšega mladega pesnika, ki sem ga komaj par let prej vpečljal v slovensko književnost s prvimi soneti v Domu in svetu. Pred desetimi leti sem za to žalostno obletnico priobčil v Meddobju (1974, 303-310) prvi nekrolog pesnika, ki sem ga pisal takoj drugi dan, ko še niso ugasnili plapolajoči zublji, ki so použili kot krvavo žrtev revolucije njegovo telo, posodo najzlahtnejše poezije, da se je rodil iz pepela Pesnik, ki ga niso poznali doslej v slovenski javnosti, pa od tistega trenutka kot okriljeni ptič Feniks plove čez nesmrtno vseprostorje slovenske poezije...

Ne bi se mogel ponavljati, zato sem si za letošnji spomin nanj izbral objavo veseljšega dogodka iz njegovega življenja: našel sem v zapuščini dramatika Jožeta Vombergarja za tisk pripravljen tekst, ki v leposlovni obliki opisuje njegovo botrstvo Francetu Balantiču ob birmi v Kamniku („Moj birmanec“, Meddobje 1982, str. 223-228).

Lep spomin na birmo mlademu študentu, kateremu jo je vezal mladi dramski pisatelj Jože Vombergar iz Cerkelj pri Kamniku, stanujoč v Ljubljani, po naročilu gospe Marije Senica roj. Benkovič, „tete“ Vombergarjeve žene Marjance, roj. Benkovič iz Kamnika. Ta je bila velika dobrotnica revnim ljudem v okolici, katerim ni odrekla nobenega botrstva tako ne pri krstu ne pri birmi. Temu fantiču bi moral biti boter sin gospe Senice, pa je bil zadržan in je zato naprosila „sorodnika“ Jožeta Vombergarja, da si je ona prevzela vse stroške in birmanske darila in kar spada po tradiciji k birmovanju. V prijetni leposlovno napisani črtici omenja vse to pisatelj Vombergar sam, kar mi je že prej večkrat pripovedoval, zato sem v resničnost dogodka tudi praktično verjel in tekst takoj priobčil.

Zadnje mesece pa sem na drugem kraju našel več družinskih fotografij pokojnega pisatelja, med njimi tudi skupinsko fotografijo, na njej Vombergarja kot botra, pred njim birmanca ter ob njima dve gospe in skupino štirih deklic starih nekako od osem do dvanajst let. Na hrbtu fotografije pa je bilo

z *mojo roko* napisano: *Vombergar kot boter pesnika Balantiča*; imen oseb okrog njiju pa nisem navedel. Ne morem se spomniti, kdaj mi je dal Vombergar to sliko in mi povedal, koga predstavlja, oziroma kje sem sliko dobil. Kot sem rekel, je nisem našel med ostalino v kovčku, temveč sem jo imel s par drugimi fotografijami na drugem prostoru. Tja sem jo dal še pred Vombergarjevo smrtjo (20.X.1980) ter sem ob najdbi leposlovne črtice na birmo in to sliko pozabil. Kakor sem o identifikaciji botra in birmanca prepričan, sem mislil, da je gospa v skupini *pesnikova mati* in dekletca ob njej pesnikove sestre, toda o tem nisem več tako prepričan. Da sem jo vzel v roke pred meseci, mi lahko vprašal gospo Vombergarjevo, ki je tedaj še živela († 5.VIII.1983), toda njen sin arh. Jure že dvomi, da

Mladi birmanski boter Vombergar in France Balantič

bi bila to Balantičeva mati, ki je tudi pred par meseci umrla, kajti gospa na sliki se mu zdi podobna domžalski „teti“ gospe Senici, o kateri Vombergar piše, da je po birmi prišla k Balantičevim in so se z avtom odpeljali v Bistrico, potem ko je razdelila darila. Kde pa je ona druga gospa na sliki? Dokler se mi ne bo posrečilo ugotoviti vseh udeležencev skupine, priobčujem za letošnji 40 letni spomin smrti samo ta *izsek* iz fotografije, ki je nedvomno potrdilo Vombergarjeve birmanske črtice, obenem pa je zgodovinska podoba tako botra-dramatika, kakor tudi birmanca-pesnika, katerega avtentičnih telesnih podob imamo malo.

td

še o Geržiničevi knjigi

K ponatisu ocene Geržiničevega dela, ki je izšla v „Kotoliškem glasu“, dodajamo še, kar nam je o knjigi pisal mons. dr. Kazimir Humar, dne 22. septembra:

„...Dobil sem knjigo prof. Geržiniča o slovenskem šolstvu pod ZVU na Primorskem. Precej sem jo že oddal in mislim, da bom še kaj naročil. O knjigi smo v KG že kratko poročali, a menim, da zasluži večjo pozornost. Prav sedaj jo berem. Ko bom končal, bom gotovo kaj več o njej napisal, ker zasluži. Čeprav sem namreč tudi sam doživljal tiste čase, nisem vsega vedel, kar je v knjigi dokumentirano, oziroma še slutil nisem. Kolikor sem do sedaj prebral, vidim, da bi Srečko Baraga zaslužil spomenik na vsaki slovenski šoli v Italiji. Partijci, pa, če bi imeli kaj sramu, bi se pokopali sto klastri pod zemljo, da se izrazim po Cankarjevo. Čestitaj prof. Geržiniču, ko ga boš videl. Čestitam seveda tudi založnici, ki je prevzela finančno breme!“

Vinko Mirč, Brazilija: V začetku tega mesca sem (knjigo) dobil in kar hitro začel brati. Resnično lahko rečem: **predragocena knjiga!** Dokumentarna knjiga najvišje vrednosti in teže. Kako veliko delo ste storili, da ste zbrali vse dr. Baragovo gradivo in dokumente in jih izdali v obliki omenjene knjige. Komur je mar do resnice in kdor hoče enkrat za vselej zvedeti, kakšen je bil resničen boj za slo-

venske šole med nemško okupacijo in pa v času zavezniške zasedbe, mora brati in predelati to pošteno, odkrito, nepopačeno in resnično delo. Namreč pisano brez laži in ponarejanja. Totalitarcem sicer ne bo všeč, morda bo celo prepovedana, toda tistim, ki iščejo resnico in se hočejo informirati objektivno, bo veliko pomenila. Čestitam Vam in slovenski narod Vam je dolžan zahvale. Pa tudi SKA! Vsa čast tudi SKA. Menim, da je vredna vse naše podpore in sodelovanja.

Mirko Javornik, Z.D.A.: „Boj za slovensko šolstvo“ sem med tem naročil in dobil od Slovenske pisarne v Clevelandu. Prebral sem ga na dušek v enem dolgem nedeljskem dnevu. Z njim ste opravili veliko in zaslužno delo za zgodovino in resnico. Dali ste zgled, kako je treba prikazovati našo politično preteklost – neusmiljeno dokumentirano in z zgolj toliko objektivnega komentarja, kolikor ga je nepoučenemu za razumevanje potrebno. Zadnje poglavje je Vaša mojstrska pika na i. Poslal ga bom Mauku za priobčitev v „Slovenski državi“, sam pa bom napisal nekaj spremnega besedila, potem pa oceno za „Ameriško domovino“.

Edino, kar bi imel h knjigi pripomniti, je, da bi bilo morda veljalo na kratko našteti vse, kar so Primorci dobili od Nemcev, in poudariti, da jim „osvobodilec“ ni mogel dati manj od okupatorja.

Janez Grum, Z.D.A.: Knjiga osvetljuje prevažen sektor, borbo za slovensko šolstvo v Trstu in Gorici po vojski. Obenem pa knjiga hočeš nočeš s svojo temo posega tudi

v sedanje življenje na robu slovenskega ozemlja. (...) Postavil si končno Baragu zaslužen spomenik, sebi pa spominsko ploščo.

V. Beličič, Trst: Dnevi branja so me presadili v davni čas. Obudili so v spominu davne dogodke, davna imena, davne obraze. Kot da bi bral roman, ki je šel tudi skozme. Koliko onih ljudi je že v večnosti, kako smo se postarali mi, raztreseni po širnem svetu!

ustvarjalci SKA

Akademski kipar FRANCE AHČIN, tudi član SKA v njenem likovnem odseku, je v mesecu oktobru imel retrospektivno razstavo svojih kiparskih del v „Biblioteka Popular“, v kraju, kjer živi, v Palomarju pri Buenos Airesu. Pri odprtju razstave je avdiovizual z izjavami strokovnih kritikov in z reprodukcijami kiparjevih najznačilnejših del uvedel navzoče v umevanje Ahčinovega ustvarjanja. Od Slovenske kulturne akcije sta se odprtja razstave udeležila njen predsednik in tajnik.

Proslava 40 letnice smrti pesnika Franceta Balantiča v San Justu

Naš dom v San Justu je 9. okt. 1983. praznoval svojo 27 letnico. Temu prazniku je pridružil slovesen spomin 40 letnice smrti pesnika Franceta Balantiča, varuha tamkajšnjega slovenskega osnovnošolskega tečaja.

Slavnostni govor je imel pisatelj dr. JOŽE KRIVEC, ki je prvi del svojih besed posvetil dómovi 27 letnici: njegovemu sedanjemu pomenu, pa se tudi dotaknil bodočih nalog našega skupnega življenja v Domu. V drugem delu pa je s toplo in iskreno besedo osvetlil podobo pesnika Balantiča, njegovo vrednost in naš ponos nanj. Po pesnikovem verzu: „Dobil sem svoj dom na tujem!“ – je dr. Krivec

kulturni večeri

Mons. dr. Mirko Gogala o novem Cerkvem Zakoniku

Na 8. kulturnem večeru sezone je dne 17. septembra predaval vodja teološkega odseka o novem zakoniku Cerkevne prava. Iz vsebine predavanja:

Papež Janez Pavel II. je 25. januarja razglasil ta novi zakonik, ki pa stopi v veljavo 27. novembra tega leta. Predavatelj je označil kratko dosedaj veljavni zakonik, za katerega je bil dal pobudo papež Pij X, promulgiral ga je pa Benedikt XV. Ko je papež Janez XXIII. napovedal posodobitev Cerkevne pravne zakonodaje novim potrebam, zvestoba koncilu, ki ga je novi zakonik skušal prevesti v pravne norme, in istočasno zvestoba pravni tradiciji, češ da ne gre za prelom, ampak za razvoj v popolni kontinuiteti.

Formalno tehnično je po mnenju predavatelja novi zakonik korak naprej v sledečem: jasnost in preciznost formul in juridičnega jezika, večja teološka inspiracija in bolj praktična sistematična ureditev.

Zakonik je razdeljen v sedem delov: 1. Splošne norme, 2. božje ljudstvo, 3. učeniška služba Cerkevne, 4. posvečevalna služba Cerkevne, 5. časne dobrine v Cerkvi, 6. služenje v Cerkvi in 7. o postopkih.

V pogledu vsebine zakonik uvaja novosti na eklesiološkem področju, načela soodgovornosti vernikov, kolegijalnosti (zbornosti), subsidiarnosti (decentralizacija), legalnosti; potem mesijanski značaj Cerkevne, ekumenizem, reforma kazenskega prava in načelo pastoracije.

Po toliko letih vstaja iz knjige Baragova podoba še vrednejša in častitejša. Opravil si imenitno delo – verba scripta manent! Bili so hudi oni časi, dasi bi jaz danes laglje odpuštil Italijanom kot pa Rdečim. Italijani so bili poraženci kot mi, bili so begunci kot mi, niso vedeli, kaj bo z njimi, kot smo v negotovosti živeli tudi mi; zanje smo bili iste krvi in govornice kot Rdeči, kateri so jih perfidno izganjali iz Istre – iz domovine.

končal: „V resnici je dobil svoj dom med zdomci v Argentini, v slovenski šoli v San Justu, katerega si je prav njega izbrala za svojega duhovnega varuha, za svoj zglede, za svojo luč in ki ponosno nosi ime – Balantičeva šola.“ V režiji g. FRIDA BEZNIKA je od najmanjših, pa sedanjih in že izstopajočih šolarjev Balantičeva šola v besedi in z vmesno pesmijo (zbor g. Selana) lepo prikazala izbor Balantičevih pesmi, vključivši Sonetni Venec. Kot recitatorja-solista sta odlično recitirala g. Beznik (Zalostinko) in gdč. Kristina Jereb (Predanost), pa tudi med ostalimi je bilo opaziti obetajoče mlade moči. Škoda le, da niso uporabili dobrih zvočnih naprav. Kak uspeh bi bili dosegli! Ganljivo pa so bili izbrani in zapeti pevski vložki.

Scena z drevesom v pomladi (g. Tone Oblak) nas je za hip preselila nekam na slovenski svet, morda na zemljo ob Bistrici pri Kamniku, za katerim smo lahko slutili sence Kamniških planin v ozadju, na katere je zrl s stene pesnik Balantič.

V šolskem salonu je bilo potem prijateljsko srečanje vodij osnovnošolskih tečajev in povabljenih gostov, med njimi sta bila tudi koroška gosta g. župnik V. Zaletel in rektor Jože Kopeinig.

Tam je goste pozdravil predsednik šolskega odboar g. Ivan Zupanc, nato pa je voditeljica šole gdč. Angelca Klanškova lepo govorila o ciljnih in doseženih uspehih Balantičeve šole, ki je v resnici njegov pravi dom, kakor je to sam preroško napovedal: „Dobil sem svoj dom na tujem!“

-jkc

Predavatelj je zaključil svoja izvajanja z željo, da bi poglobljali, razumevali in sprejemali novi cerkveni zakonik. Po predavanju se je razvila zanimiva debata.

Moderno gledanje na čudeže

Ali se danes še godijo čudeži na svetu? Na to vprašanje je pred vsem odgovarjal p. Kukovica v svojem predavanju pri SKA v soboto 24. septembra v zgornji dvorani Slovenske osrednje hiše. Odgovor, ki ga je dal predavatelj, je bil pritrđen: čudeži se še godijo in sicer v precejšnjem številu, večjem, kot pa navadno ljudje mislijo in vedo. To so predvsem čudeži na slavnem božjepotnem kraju Lurdu in tudi v Fatimi jih je že veliko bilo, potem pa so zelo pogosti čudeži tudi storjeni na priprošnje svetniških kan didatov, ker so se do sedaj zahtevali štirje čudeži za vsakega svetnika. Predavatelj se je potem predvsem osredotočil na lurške čudeže, kjer je pokazal, kako strogo se preizkuje vsako čudežno ozdravljenje, predno ga Cerkev proglasi za pravi čudež. In kar je bistveno za čudeže vseh časov, je dejstvo, da so se ti godili (po Kristusu) izključno v katoliški Cerkvi, kar je novo, čeprav ne nujno potrebno potrdilo, da je edina katoliška Cerkev prava. Po predavanju se je razvila pestra debata, kjer se je govorilo tudi o prikazovanjih Matere božje v Medjugorju. Seveda je na mestu velika previdnost, kajti Cerkev se še ni izrekla o teh dejstvih in bo verjetno poteklo še precej časa, predno se bo.

9. kulturni večer je vodil član teološkega odseka duhovnik Jože Guštin.

Slikarska razstava Ivana Bukovca

V soboto 20. septembra je bila odprta razstava slik Ivana Bukovca. Razstavo je kot 7. kulturni večer odprl vodja likovnega odseka SKA arh. Jure Vombergar, ki je v kratkih besedah označil Bukovčevo slikarsko in rezbarsko dejavnost. Vombergar je omenil „Bukovčevo umetniško zavzetost, vztrajnost, zvestobo do umetnosti in njegovo vestnost ter resnost, s katero jemlje v roko pero, čopič, barvo ali les, da

ga poživi z risbami, skicami, z grafiko in linorezi, z olji ali kipi. Dela, ki se on loti, tudi izvrši z vso vestnostjo.“

Darko Šušteršič je v Svobodni Sloveniji (6. okt. 1983) ločil slike „te razstave v tri skupine, v katerih so opazne napetosti v tri različne smeri. Prvo skupino tvorijo slike, vezane na stil, ki ga poznamo v Ivanovih prejšnjih delih; značilen je po izrazitem poudarku na prostorski zgrajenosti, včasih skoraj kiparsko obdelanih predmetov, figur in narave. Druga smer pa pelje v abstraktnost skozi konstruktivizem. Slika „Počitek“, ki prikazuje ladje in jadrnice v pristanišču in v ozadju visoko obalo z gotško cerkvijo, je od vseh poenostavljenih elementov do bistvenih potez jasen primer, kako tudi moderna umetnost išče skozi likovno lepoto globlje resnice sveta z oddaljeno oboževano stvarno navidezno površino stvari. (...) Tretja skupina slik preseneča po novosti izražanja, ker se oddaljuje bolj poznaneemu stilu Ivana Bukovca, čeprav ne meri v abstraktnost. V pogledu snovnih in vsebinskih sestavin so te slike najbolj preproste na razstavi, vsebujejo pa nove formalne elemente. (...) Dalo bi se trditi, da iskanje harmonije prevladuje nad vsemi drugimi težnjami, ki jih moremo spoznati na vseh teh slikah. Te nove težnje in prizadevanja pridejo do polnega izraza na najbolj preprosti tematiki, kakor lahko opazimo že na slikah Tiha reka, Na planinah je lepo, Preprosta roža in posebno še na sliki Sončna narava.“

Razstava slik Ivana Bukovca je bila odprta do 28. avgusta 1983.

Srečanje s koroškima prijateljsma

8. oktobra sta obiskovalce kulturnih večerov SKA na 11. večeru sezone počastila župnik VINKO ZALETEL in rektor Doma v Tinjah JOŽE KOPEINIG. Vinka Zaletela domala pozna ves slovenski svet kot neutrudljivega potnika, predavatelja in ne nazadnje tudi kot uspešnega režiserja na koroških odrih. Jožeta Kopeiniga smo pa bliže spoznali letos, čeprav smo vedeli o njegovem misijonskem delovanju, delu v Domu v Tinjah in v Dušnopastirskem uradu ter pri uredništvu „Nedelje“, koroškega slovenskega verskega tednika.

Večer je vodil predsednik SKA Ladislav Lenček in obiskovalcema stavljaj vprašanja. Iz razgovora, ki ga je imel predsednik Lenček z Vinkom Zaletelom in Jožetom Kopeinigom, povzemamo nekaj misli:

Slovenska kultura je na Koroškem v zadnjih letih bolj razvejana kot je bila včasih, prav tako je tudi več krščanskega življenja. Iz domovine ni priseljenstva, Korošci imajo svoj naravni prirastek podoben družinam nemškega pokraja.

Na vprašanje, ali Mohorjeva družba dobiva finančno podporo iz matične domovine, je Kopeinig odločno zanikal katerokoli pomoč iz Slovenije, saj je MD cerkvena bratovščina in kot takšna ni sprejela nobene podpore od režima v Sloveniji. Sicer pa ji tudi ni nihče ponudil podpore, kakor tudi ne Domu v Tinjah. Drugače je z Našim Tednikom (desničarskim) in Vestnikom (levičarskim), ki dobivata podporo iz Slovenije. NT dobiva finančno podporo šele zadnja leta in manj kakor Vestnik. Vsekakor je razumljivo, da sprejema pomoč, kajti edino tako more uspešno konkurirati z Vestnikom. Sicer je normalno v mednarodnem manjšinskem pravu, da manjšinske skupnosti dobivajo podporo iz domovine. Predsednik manjšinskega slovenskega sveta je dr. Reginald Vospornik.

Kar zadeva vpliv marksizma je ta pomemben predvsem med mladino, morda ne toliko na Koroškem kot predvsem v dunajskih študentovskih krogih. Znan širitelj marksizma med to mladino je Janko Messner in pomembna je tudi njegova revija Kladiivo z naklado 400 izvodov, vendar njihova agilnost ni kakor je bila včasih.

Jože Kopeinig je izrazil, da se Korošci čudijo zanimanju, ki ga imajo zdomci do njihovih problemov in nevarnosti. Poudaril je, da je že samo čutenje z njihovo problematiko zanje pomembno dejstvo in moralna opora. Pri tem povezovanju med zdomci in Korošci pa ima veliko zaslugo Vinko Zaletel, ki je s srcem vedno prijatelj emigrantov ter neprenehno govori o izseljenškem delovanju predvsem argentinskega zdomstva. In ne negativno.

Na vprašanje, ali se bi danes Slovenci na Koroškem znova odločili za Avstrijo, je Kopeinig odgovoril, da so Korošci

Z razstave Ivana Bukovca pri SKA
Zgoraj: Preživeli (olje)

Zgoraj: Čas ne obstaja (olje)
Spodaj: Vera-žarišče (olje)

veseli v Avstriji in če bi se morali znova odločati, bi jih komaj desetina volila za Jugoslavijo. To pač radi razmer tamkaj.

Obiskovalca sta še obravnavala razna vprašanja v zvezi z Mladjem, poudarila zasluge Ivana Tomažiča, o ljudski prosveti, o Domu v Tinjah in o Celovškem zvonu. Celovski zvon je predstavila navzoča Katica Cukjati, ki je tudi članica njegovega uredništva. Pokazala je cilje, ki si jih je revija zastavila, in razne okoliščine pri njenem nastanku. Končno je povabila ljubitelje slovenske besede, da se naročijo na revijo in da jo pomagajo širiti.

Po razgovoru se je razvila debata in izmenjava misli. V besedo so posegli med drugimi gg. Schifrer, Eiletz, Magister, Krištof in T. Debeljak ml.

Koncert Bernarde Fink

V nedeljo 2. oktobra je na 10. kulturnem večeru SKA nastopila mezzosopranistka **BERNARDA FINK**. Pevka je na letošnjem natečaju za nove operne pevce, ki ga je organizirala Institución Internacional Wagner, prejela v svoji legi prvo nagrado. Bernarda je iz znane pevske družine Finkovih, sodelovala je v Coro Polifónico Nacional in v Coro del Instituto del Teatro Colón, zdaj pa je v stalnem zboru tega gledališča. Zadnje čase nastopa pogosto na raznih koncertih kot solistka in rojaki v Argentini imajo prilliko doživljati njeno umetnost po televiziji ali z osebno udeležbo.

Na koncertu SKA, ki je bil njen prvi samostojni celovečerni koncertni nastop, jo je spremljala na klavirju prof. Haydée Trinca.

V prvem delu koncerta je Bernarda Fink pela mednarodni program solospjevov v originalnih jezikih (Bach, S. Rosa, Schumann, Bizet, J. Massenet, L. Cherubini, Rossini). V drugem delu sporeda je Bernarda Fink izvajala argentinske in slovenske avtorje (Guastavino, L. M. Škerjanc, J. Pavčič, E. Adamič, A. Geržinič in narodno pesem Po gorah). Posebej naj omenimo dve kompoziciji skladatelja prof. Alojzija Geržiniča na teksta pesnikov Ivana Hribovska (Pomladna radost) in Franceta Balantiča (Moje delo), ki sta dobili na tem koncertu svojo krstno izvedbo. K programu je na prošnjo publike Finkova zapela še dve pesmi.

Med aplavzom občinstva je stopila k odru in čestitala Bernardi Fink slovenska operna in koncertna pevka Franja

BERNARDA FINK

Golob-Staretova, ki je nekoč tudi nastopala kot solistka v Colónu, še preje, doma, pa v ljubljanski Operi.

Pevka je pokazala nenavadno dovršeno pevsko in teatrsko podajanje tako baročnega, romantičnega, impresionističnega in modernega sloga. Želimo ji največje uspehe v argentinskem in mednarodnem glasbenem svetu, pa tudi, da bi kmalu spet nastopila med slovensko publiko.

akad. kipar France Ahčin

Pred njegovo razstavo pri SKA 26. novembra 1983

Ko smo bili še v domovini, je pred vojno neka številka nedeljske priloge „Slovenca“, takozvani „Ilustrirani Slovenec“, objavila v bakrotisku fotografijo tedaj še mladega (rojen 13. avgusta 1919), a obetajočega akad. kiparja Franceta Ahčina in zraven posnetek ene njegovih kiparskih stvaritev.

Ob koncu vojne se je mladi umetnik umaknil preko Firenz in Rima, kjer se je oplajal ob nesmrtnih delih kiparskih klasikov, leta 1947 v Argentino, skupaj s svojim stricem dr. Ivanom Ahčinom.

Ko se je pred 30 leti ustanovila Slovenska kulturna akcija, v katero so se tedaj brž vključili vsi važnejši kulturni delavci v Argentini, poleg mnogih iz drugih dežel, je bil med njimi tudi France Ahčin.

Skupaj s prvim tajnikom SKA, umetnostnim zgodovinarjem Marjanom Maroltom, je v družbi še drugih delavnih članov likovnega odseka organizacije ustvaril „umetniško šolo“ SKA, ki je bila odprta 8. oktobra 1955 in je France v njej poučeval anatomijo, modeliranje in kiparstvo.

Sam se je pridružil Hrvatú šime Peličariću pri vodstvu novoustanovljene tovarne „Discos“, kjer si je uredil tudi svoj kiparski atelje in v njem ustvarjal svoja dela, dokler si kasneje ni zgradil svojega lastnega doma s prostornim ateljejem v Palomarju pri Buenos

Airesu. Kasneje je bil soustanovitelj druge keramične tovarne „Cerámica Fingal“, ki jo še sedaj vodi keramično ustvarjalno.

Ta zaposlitev v podjetjih pa ga ni ovirala, da ne bi neprestano ustvarjal tudi umetniško.

Že leta 1956 je mogel „Glas Slovenske kulturne akcije“ poročati o njegovi prvi kiparski razstavi v središču Buenos Airesa, v galeriji „Hüemul“, ki je vzbudila pozornost ne le slovenskih kulturnikov, ampak tudi krajevnega umetniškega sveta.

Pred razstavo je Marijan Marolt 20. novembra 1956 v članku o srečanju z Ahčinovim kiparskim delom zapisal med drugim o Ahčinovem kiparstvu tudi tole: „France Ahčin je kipar v najožjem, a zato najbistvenejšem pomenu besede. V zborniku Vrednote je bilo zapisano, kako ceni Kralja in Romanellija, pa ju ne posnema. Vem, kako ceni umetnost Bare Remec in Volovška, pa ju ne posnema. Ahčin ceni kvaliteto vedno povsod, kjer jo najde, in najde jo tam, kjer je. Kot ustvarjalec hodi svoja pota. Modnost ga nikoli ne spravi s tira. Priznava vrednote stare in najnovejše umetnosti, kjer te vrednote obstajajo. Včasih jih izrečno priznava s pripombo, da ga ne morejo ogreti. Zaveda se pa tudi resnice, ki jo je pred kratkim povedal Gorše, da je v sodobni umetnosti vse polno diletantizma...“

V naslednjem „Glasu“ z dne 4. decembra je pa objavljeno mnenje priznanega argentinskega umetnostnega kritika Cordova Iturburu, ki nam šele pokaže vrednote in poteze Ahčinovega kiparstva:

„Čeprav je že nastopil med nami na nekaterih skupnih razstavah, je zdaj prvič, da nam France Ahčin nudi pri- ložnost zaključenega pogleda na dokaj pomembno sku- pino svojih del. Človek, ki bo ta dela s pozornim oče- som gledal, bo v njih svojskosti nujno zaznal poteze, ki kažejo na določeno stvariteljsko osebnost, o kateri je vzdevek „poln obetov“ najmanj, kar moremo reči.

Po rodu iz Jugoslavije – povejmo točno: Slovenec je – je svoje prve korake v kiparski umetnosti zastavljal v Florenci, pod Romanellijevim mojstrstvom; med nami živi že osem let. Osem let tihega, vztrajnega, stvāri predanega in zgledno skromnega dela, vsega posveče- nega obvladanju znanja svoje umetnosti in dosegi la- stne izkušnje; pri tem si ne dela čezmernih utvar, marveč ustvarja v polni zavesti težav, ki prepletajo to dvoje najvišjih bogatih oblikovne usmerjenosti umet- nikove. Plod njegovega dela, njegovih naponov, nje- govih prizadevanj je zdaj pred nami v teh pomembnih glinastih likih. Morda je prvi občutek, ki ga imaš, ko se zatapljaš v njegove stvaritve, prav to zavestno po- svečanje umetnosti, ki si jo je bil izbral. Ta mladi slovenski umetnik nam nekaj pripoveduje – to je očit- no povsem – in besedni zaklad njegov, ki mu je naj- bolj svojski – tudi to jasno vsakomur – je govorica oblik. Ustvarja te oblike, modelira jih ter ureja s to- plo zavzetostjo, z nekim posebnim zagonom, v čigar utripih zveni izrazno hotenje sveta liričnih občutij, ki si zadeva, da si odpre pot. In doseže to, ne samo enkrat. To nam izkazuje dosledna arhitektura nekate- rih njegovih manjših stvaritev, kjer se oblike in pro- storje sklanjajo v čudovito ravnovesje, pojoča dina- mika te pa spet one ženske telesnosti, zgovorna in pre- nekaterikrat naravnost ganljiva plastičnost njegovih materinstev, izvirna ljubkost vseh teh malih zasnutkov, kjer gibi prožijo dlan kipečim črtam naravnih oblik.

Umetniška nprav, kjer tenkočutje nadvlada vse druge duševne zmožnosti. Francetu Ahčinu je dano, da nam ustvari umetnost, katere vodilno znamenje bo skoraj gotovo vedno lirizem. V tej svojskosti je njegova moč, v nji tudi vse nevarnosti, ki ji prete. Tenkočutje je eden izmed virov poezije, pa je hkrati tudi – posebno pri umetniku kiparju – tisto nevarno naklonjeno po- bočje, ki je pozorišče prenekaterih spodrslijajev. Fran- ce Ahčin, nedvomno visoko nadarjeni umetnik, ki v svoji umetnosti obvlada vse prej kot vsakdanja sred- stva, se bo znal tej nevarnosti ogniti z vsakim trenu- kom, ki bo žlahtnil njegovo umetnost s plastično na- dahnenostjo v njegovih stvaritvah. Vsa ta dela, ki so zdaj pred nami, nam pričajo, da to že doseza z lahkoto v oviru danih možnosti. Skozi vrata, ki se pred njegovimi mladimi koraki odpirajo, se mu že odkri- vajo obetov polna in prostrana obzorja.“

Naš Papež Franc je pa v naslednji številki „Glasa“ v poročilu o tej Ahčinovi prvi samostojni razstavi takole analiziral njegovo kiparsko umetnost:

„Če se je reklo, da je arhitektura okamenela muzika, bi človek ob Ahčinovi razstavi mislil na okamenelo pesem. Človeške figure imajo, kljub različnemu po- vršinskemu podajanju, izraz stilistične enotnosti in zna- čilnosti, ki bi jo mogli označiti za težečo v čustvenost.

Forme so na videz umirjene, a vsebujejo globoko no- tranjo razgibanost in nemir; bolj seže v barok kot v kak drug slog. To je pesem oblik in če je umetnost govorenje o tem, kar je za človeka bistveno, imajo ta razstavljena dela, te oblike, nek miren izraz globokega življenja in notranje napetosti. Sredozemska lahkot- nost, prozornost in dovršenost, podani z večinoma naj- manjšim poudarkom obleke, postavljeni v polnosti lu- či in prostora, izražajo tako lirično mehko in živah- nost kakor dramatično silo – oboje največkrat z ne- kim primitivnim zagonom in pristinostjo gibanja. To ni samo akademsko znanje in stik z umetnostjo, ampak lastna izkušnost in doživetje stvarnosti. Širina prijema in drznost v temi, ki jo bo moral umetnik

podvzeti, pa bo dala tej poeziji samo zadnji veliki za- gon...“

To Ahčinovo razstavo je obiskal tudi tedaj v Argenti- ni se mudeči škof dr. Gregorij Rožman. Ahčinu je moglo biti v nemajhno zadoščenje, da je škof obiskal tudi tedanjo razstavo gojencev umetniške šole SKA, kateri je bil Ahčin bistveni sodelavec.

Naslednje leto je Ahčin razstavljal v Tandilu na jugu Buenos Airesa in v provinci Entre Rios proti severu glavnega mesta.

Proti koncu leta 1957 je pa kipar dal doživeti lju- biteljem kiparske umetnosti že drugo svojo razstavo, spet v galeriji „Huemul“, sestavljeno iz njegovih no- vih stvaritev. Očividno je bil v tistem času v polno- sti ustvarjanja. Kritiki Iturburu je takole označil umet- nikovo rast v času od zadnje razstave:

„Zato moremo med razstavo, ki je bila komaj pred enim letom, in to, ki je pred nami, ugotoviti pomem- bno razdaljo v ustvaritvah umetnika, ki je začel rasti v zavesti bistvenih problemov svoje umetnosti...“

Kiparsko ustvarjanje Franceta Ahčina je bilo v tistih prvih letih SKA izredno plodovito, poleg njegovega umetniško-pedagoškega poslanstva na naši umetniški šoli. V naslednjih letih je sodeloval na dveh skupnih razstavah SKA „Slovenskega grafika“ in „Portreti“.

Pri SKA samostojne razstave ni imel, morda jo je imel kje drugje izven okvira SKA in morda izven Buenos Airesa?

Da pa France Ahčin kljub temu, da se je posvečal tudi v podjetjih keramike – zdaj „Ceramica Fingal“ – – saj kiparska umetnost zlepa ni komu v Argentini kruh... –, ni puščal ob strani svojega kiparskega dle- ta, vemo iz njegovih stvaritev, ki jih poznamo oziroma vemo zanje. Izdelal je več mogočnih kipov za cerkve, kot na primer kip Marije Kraljice v cerkvi Baragove- ga misijonišča v Slovenski vasi in razpelo nad oltarjem, mnogo portretov markantnih osebnosti (Balantič, No- vačan, Jurčec, itd.), dal slovenskemu prevodu pesnitve Martin Fierro – dr. Tine Debeljak – s svojimi reliefi najvrednejšo obogatitev, da ne omenjamo doprsnega kipa škofa Baraga, ki nam je znan po tolikih reproduk- cijah in na raznih prireditvah, ki jim kraljuje.

Med tem se je France Ahčin opogumil tudi v zakon- sko zvezo, v kateri živi od leta 1965 skupaj z Mileno Jerebič in sta mlado družino osrečala dva otroka, zdaj 16 letni Vanek in 12 letna Lučka. Družinsko življenje je še posebej terjalo toplo ognjišče, ki si ga je ustva- ril v bližnjem Palomarju, kjer si je uredil tudi silno praktični atelje, ki mu je pridružil tudi vse druge ki- parstvu potrebne naprave. Velika sprejemnica mu je tudi razstavni prostor za to ali ono njegovih večjih, posebno pa manjših stvaritev.

26. novembra bo France Ahčin pri Slovenski kulturni akciji prvič povsem samostojno razstavljal, in sicer pred vsem svoja manjša in novejša dela, ki si jih bodo občudovalci kiparske umetnosti mogli tudi privoščiti.

Od prejšnjih večjih del bo Ahčin razstavil morda le to in ono stvaritev, da se vidi kontinuiteta in rast nje- govega kiparskega vzpona.

Ob odprtju razstave po vodju likovnega odseka arh. Juretu Vombergarju se bo občinstvu podal tudi re- trospektivni avdiovizual Ahčinove umetnosti, ki je bil sicer prirejen za nedavno Ahčinovo razstavo v Palo- marju, a bo prelepo prikazal Ahčinovo umetnost zlasti tistim mlajšim med nami, ki Ahčinovo kiparsko delo le malo poznajo, saj je že 25 let od njegovih razstav v Buenos Airesu.

Razstava bo odprta cel naslednji teden. Za zaključek bomo pa mogli doživeti prikaz umetnikovega ustvar- janja: Kipar bo v sami razstavni dvorani pred našimi očmi portretiral enega izmed publike, kar bo za ve- čino izredno doživetje.

Slovenska kulturna akcija vabi k številni udeležbi ob odprtju razstave in med tednom ter ob zaključku, da se obogatimo z poznanjem del umetnika, ki je še na poseben način soustvarjalec Lepote same.

NEODVISNA SLOVENIJA, Trst, februar 1983. NEKAJ PRIPOMB.

Sodeč po zadnji številki *Neodvisne Slovenije* so to zborniki, ki od leta 1978 izhajajo pod uredništvom in založbo Franca Jeze. Pred to številko so izšle še: *Alternative*, *Demokracija*, *Iniciativa*, *Akcija*, in *Neodvisna Slovenija* bi nekako zaključila v celoto določen del Jezovega dela.

Jeza je poznan po teoriji slovenske etnogeneze (pred njim so že starejši zgodovinarji, Valvazor, Schönleben, Bohorič, in novejši: Trstenjak, dokazovali tudi s stališča filologije sorodnost slovensčine in nordijskih jezikov), da smo Slovenci potomci Vandalov, Rugijcev in Vzhodnih Gotov in vidi ostanke teh v Vendih (Vindih), drugič pa izvaja ime Slovence po metatezi Solvend = Slovenec (ali Vandals).

Letos je rektor slovenskega visokošolskega doma „Korotan“ p. J. Tomažič ustanovil poseben sklad za prispevke k zgodovini Slovencev in kot prvo delo je bilo objavljeno „Lipa kot drevo življenja“ dr. J. Šavlija, kjer pa avtor seza še bolj nazaj, ko trdi, da so Vendi (Vindi) Iliri, to je, Slovenci avtohtoni na svoji zemlji, ter da ni bilo nikakšne naselitve starih Slovanov. V tem primeru bi se selili kvečjem z zahoda na vzhod.

Zanimivo je dejstvo, da so tokrat vprašanje slovenske etnogeneze enkrat dvignili v Trstu, drugič v Avstriji, dokaz, da ga ni mogoče obravnavati v Sloveniji, ker bi imel prevelike in daljnosežne posledice.

Seveda očitka emigraciji, da ni nič naredila ali da gleda zaničljivo na Jezove trditve, se je lahko ubraniti; uredniku Zbornika bi bilo treba malo pobrskati po emigrantski literaturi, pa bi lahko našel tudi kritiko o skandinavskem izvoru Slovencev v reviji *Druga vrsta*, napisano ne v poljudnem stilu, ampak podprto s filološkega stališča v razpravi T. Debeljaka ml.

Članek o slovenski zastavi in grbu skoraj ni treba omenjati, ker so zastave, kot je bila leta 1948, brez rdeče zvezde seveda, na vseh domovih slovenskih društev v zdomstvu. Narod zaradi diktata ene stranke, ki ni nič pomenila in še manj predstavljal, ne more spreminjati zastave; če so včeraj komunisti postavili na zastavo peterokrako zvezdo, tisti, ki bo prišel jutri za njimi, tudi ne more postavljati globelka ali štiriperesne deteljice.

Prav tako smo enotni v vprašanju grba, da je simbol slovenskega svobodnjaštva (gl. *Vestnik*, *Smer*, *Svobodno Slovenijo*) klobuk. Klobuk je bil karantanski, Karantanija je Koroška v Avstriji.

Tudi očitka, da emigracija še trobi o jugoslovanstvu, se je lahko izogniti. Tukajšnja *Smer* v slovensko državo je dobro preštela, kolikokrat je omenjena Jugoslavija v Deklaraciji SLS ob 90 letnici. Nobenkrat! In to ni samo en primer. Torej je tudi v vrstah emigracije še nekaj ljudi, ki nimajo možganov tako petrificiranih in so še dojemljivi za spremembo narodne mentalitete tu in tam.

Izrazi: jugoslovanstvo, slovanstvo, troimeni narod, triplemenski narod so bili pred 50-60 leti nekaj čisto navadnega. Bili so prestrpni izrazi, ki se jih je posluževala večina in ki šele s časom spremenijo pomen ali si pridobijo novega ali ga pa sploh izgube: troimeni, triplemenski narod nikdar ni eksistiral. Jugoslovanski, ki se je uporabljal pridevniško za samostalni Jugoslavija, se je uporabljal in se še in se bo za oznako, samo geografsko, za Južne Slované v isti državi.

Škoda, da Jeza ne razloži psiholoških in zgodovinskih ozadij smrtnega strahu, ki ga imajo naši politiki npr.: borbe za Koroško, za mejo na Primorskem, v Prekmurju, o tem, kako še sedaj ni ratificirana mirovna pogodba med Jugoslavijo in Italijo, ker imajo Italijani še sedaj pretenzije do ozemlja do Save, ruska internacija na Madžarskem, češkem in Poljskem pa tudi ne more preveč pomirjajoče vplivati.

Seveda tudi emigracija vidi potrebo razpravljanja o vseh variantah, ki bi bile najboljše za slovenski narod; na žalost vidi tudi slabe in najslabše, ker smo jih okusili na lastni koži, zato so to zaenkrat samo predlogi za razmišljanje, za diskusije, in kadar se bo narod sam odločil za drugačno obliko družbenega in političnega sistema, mu emigracija samo lahko pomaga s tem, da pravilno obvesti in razjasni zunanjemu svetu dogodke in razmere doma, poišče zveze

tistim, ki bodo narod predstavljali, svetuje in sodeluje, če bo narod sveta potreben in želian.

Nekaterih tez emigrantski politiki ne morejo vzeti zares. Da bi bila kdaj ZKJ pripravljena deliti monopol, sklicati volitve, razglasiti plebiscit v kateremkoli važnem vprašanju, ali da bi se ZKS ločila od ZKJ, ali da bi ZKS oklicala svobodno Slovenijo, vse to so teme, ki preveč diše po naivnosti, ki pa ni preveč spoštovana v politiki.

Utopija je samo pomisliti, da bi se ZKS mogla ali hotela otrestiti očitka pokola domobrancev, enostavno ga ne prizna. Ivan Maček „Matija“, ki je bil šef OZNE v Sloveniji v času pokolov, je na vprašanje Milorada Marića na beograjskem radiju, ko ga je ta vprašal, če so bile res cele divizije postreljene, odgovoril pred par meseci: „Vem, da so bili postreljeni ustaši, nekaj četnikov in nedičevcev, toda da so bile postreljene cele divizije, tega ne vem. Ne morem reči, da se je streljalo masovno. Vem samo, da ni bil ustreljen noben izpod 17 let, tudi če je bil kriv. To je bilo povelje Tita in se dobro spominjam, da mi je on sam to ukazal.“ Domobranci je kar spustil... Ali niso bili takrat v vladi tudi Kidrič, Kardelj, Kocbek?

Beograjski NIN se sprašuje 19. XII. 1982: „Zakaj je Slovenija dolžna samo 1.400 milijonov, ves drug dolg pa pade na nas? Ali se ne bi moglo socializirati tudi dolgove?“ (Uradno je Jugoslavija dolžna 19.800 milijonov dolarjev samo zahodu, koliko je pa vzhodu, je zaenkrat še tajnost.)

V *Neodvisni Sloveniji* je objavljen tudi pogovor s pisateljem Mirkom Javornikom: Še nam, ki živimo pod južnim križem, je dal temo za razmišljanje o klerikalnem socializmu ali o socialističnem klerikalizmu...

Seveda desintonira poslanica dr. T. Debeljaka, ki jo je poslal na 23. Slovenski dan v Torontu, kjer se je zbralo 3.000 Slovencev:

Čast in hvala Bogu vsemogontnemu
iža store nebo i zemljon
da dal jest nam, i našej deželi
knenz i gospod po našej voli,

ker ji manjka refren: Kirie elejson, ki je toliko zmede in skrbi povzročil našim zgodovinarjem in jezikoslovcem, ko so v Schwabischen Spiegel brali, da so na Gosposvetskem polju, pri ustoličenju kneza peli Slovenci: „...iren windischen laissen, Gospod usmili se!“ je bila res zahvala za kneza izvoljenega po ljudstvu, ali je bila že prošnja, da naj se Bog usmili naroda takrat, ko ga ne bo mogel več svobodno voliti?

Tone Brulc

z vseh strani

V Argentini je izšla nova revija „*Revista de estética*“, ki jo izdaja Center za umetnost in komunikacijo. Njegov predsednik, znan argentinski mislec, Eugenio Pucciarelli, je poudaril, da predstavlja vsaka revija vzpodbudo za literarno ustvarjanje, možnost za dialog, zavzetost za nove ideje in borbo za spremenitev mišljenja. Pri njej sodelujejo Raúl Castagnino, predsednik Argentinske akademije jezika, Darío Cúneo, predsednik društva argentinskih književnikov in Jorge Glusberg.

Trije verzi *Rosalije de Castro*, največje galicijske pesnice Novih listov (*Follas novas*) so od 24. februarja letos na španskem bankovcu za 500 peset, ki jih je španska banka izdala za 146. obletnico njenega rojstva.

Stoletnico rojstva velikega umetnika Ivana Meštrovića praznujemo letos. Prof. Ante Kadić je prikazal umetnika v „*Hrvatski reviji*“ tudi kot književnika, pisatelja „*Spominov*“, „*Ludi Mile*“, medtem ko je drama „*Aleksander*“ izšla samo v angleščini, v prevodu njegovega sina dr. Mate Meštrovića.

Proslave so bile tudi na ameriških univerzah, saj je bil Meštrović profesor in častni doktor več ameriških univerz, vendar je bila po prof. Bogdanu Radici udeležba zelo slaba, ker jo je jugoslovanski režim hotel povezati z vzpostavitvijo stoletnice diplomatskih odnosov med Jugoslavijo in ZDA, a je hrvatska emigracija povedala, da so bili to odnosi med kraljevino Srbijo in Ameriko.

V Meštrovičevi zapuščini je ostal v rokopisu roman „Ogenj in pepel“ in drama „Kralj Aleksander“.

Izšle so nekatere pesmi v tisku, potopisi, meditacije, spomini“ in nekatere izjave, toda „Spomini“ in pripovedi „Ludi Mile“ so morali čakati osem let, do hrvatske pomladi 1970, ko jih je izdala „Matica Hrvatska“. Čeprav je pisan „Ludi Mile“ v dialektu, ali pa prav zaradi tega, ohranja vso svežino in prodornost Meštrovičeve misli, ter terja povratek k hrvatski narodni zavesti in zamisli hrvatske države.

Proslava rojstva Ortega y Gassetja je zbrala meseca julija špansko govoreče filozofe in sociologe v Buenos Airesu: Španca Julián-a Marias-a in José Ferrater Mora, Argentince Eugenia Pucciarellija, Kolumbijca Danila Cruz Véleza, Peruanca Francisca Miro Quesada in Čilenca Juana de Dios Vial Larraina, ki so razpravljali o pomenu in vplivu idej Ortega y Gassetja na Južno Ameriko.

Po osmih letih so znova začeli izhajati v italijanščini „Nuovi quaderni italiani“ v Buenos Airesu. Pri njih sodelujejo argentinski in italijanski književniki ter obravnavajo književnost obeh narodnosti. Izdaja jih Istituto italiano di cultura.

Italijanska pisateljica Oriana Fallaci je povzročila pravi škandal na argentinski TV, ko je prišla predstaviti svoje novo delo „Možakar“, ki opisuje Alekosa Panagulisaa, opozicionalca polkovniški vladi v Grčiji, in najbrž ne bo spet tako kmalu prišla prodajat svojih ekcentričnosti v Južno Ameriko.

Poljski komponist Witold Lutoslavski je dobil nagrado Ernsta von Siemensa za svoje delo.

Ko je papež Janez Pavel II. letos obiskal Španijo in Kompostelo, je direktor muzeja v Pontevedri X. Filgueira Valverde prevedel iz poljščine v gališki jezik njegovo pesem rodemu jeziku: „Cando falan a mia veira en outras lenguas“ (Ko govore ob meni v drugih jezikih), ki je klic ubogih narodov, ki hočejo obdržati zaklad jezika, spričo istovetnosti naroda in del minulih generacij. (Iz revije Galicia, št. 631, julij 1983.)

Za 70 letnico se je oddolžil in zahvalil pesniku, publicistu in uredniku Hrvatske revije, Vinku Nikoliću, prof. Hrvošlav Bou s člankom Zvezda duhovnosti v liriki V. Nikolića. Pesniku in uredniku Hrvatske revije želimo vse najboljše tudi Slovenci, saj je velik prijatelj slovenskega kulturnega dela.

Letos je v založbi Editorial de Belgrano izšla zbirka pesmi iz natečaja podjetja Coca-Cola za umetnost in znanost z naslovom POESIA ARGENTINA AÑO 1983. Dvaindvajset pesnikov predstavlja zbirko od več ko 4.000 poslanih zbirk, med katerimi je prejel posebno omembo slovenski pesnik Aleksander Rebozov. Mladega pesnika predstavljajo v knjigi tri pesmi: Khorintos, Los comensales, El cementerio. Iskrene čestitke!

Založba „Anthropos“ v Göteborgu je lani oktobra pod naslovom „Drängen Jernej“ (Hlapec Jernej) izdala prevod dela Ivana Cankarja Hlapec Jernej in njegova pravica. To bi bila druga knjiga slovenskih pisateljev, prevedena v šved-

ščino, ker so bile pred njo (l. 1901) prevedene Aškerčeve balade (Slovenska ballader). Čeprav smo Slovenci švedski dali Znojilška, ki je moral zapustiti Slovenijo zaradi protestantizma in so njegovi potomci še živi in aktivni (Carl Snoilsky je bil v začetku tega stoletja v vrhovih švedskega Parnasa), je bilo malo ali nič zanimanja s švedske strani za poznanje slovenske literature, kar za slovensko ne bi mogli trditi.

Nadškof dr. Alojzij Šuštar je obiskal Slovence v Avstraliji, katerim je blagoslovil novo cerkev v Adelaidi in novo dvorano v Merrylandu (Sidney). Njegov obisk pomeni, kot prej v Argentini in Sev. Ameriki, potrditev vseh temeljnih vrednot, ki so jih slovenski izseljenci prispevali svojim novim domovinom: vere, poštenja, delavnosti, vestnosti in prijateljstva. Prav tako kot nam v Argentini je naročal, naj ne pozabijo domovine in ne izgube stika z matičnim narodom, s katerim nas vežejo domača beseda, pesem in spomini.

V Parizu je umrl Georges Auric pri 84 letih. Auric je pripadal znani „šestorici“: Arthur Honegger, Darius Milhaud, Francis Poulenc, Luis Dorey in Germaine Tailleferre, ki je edina še živa in ki je imela na razvoj francoske glasbe v prvi polovici dvajsetega stoletja zelo plodonosen vpliv. Napisal je vrsto zelo uspešnih baletov, zlasti za Diagilejev „Ruski balet“, ko je bil direktor pariške Velike opere, mnogo komornih klavirskih skladb in učinkovito filmsko glasbo.

Predsednik Kulturne skupnosti Slovenije, pisatelj Vladimir Kavčič je letos 8. februarja podelil Prešernove nagrade za leto 1983: pisateljici Miri Mihelič za življenjsko delo, skladatelju Primožu Ramovšu za življenjsko delo in kiparju Slavku Tiheu za vrsto kiparskih del.

Prejeli smo št. 11/12 maj/junij 1983 revije PROMUSICA, ki jo izdaja skupina mladih časnikarjev in glasbenikov, med katerimi je kot sourednik slovenski pevec Janez Vasle. Revija ima poleg običajnih obvestil in programov iz glasbenega področja članke priznanih argentinskih novinarjev in esejistov.

Tokrat je večji del glasbenega vestnika posvečen 75-letnici ustanovitve Teatra Colona. Ob tem pomembnem dogodku glasbeni kritik Napoleón Cabrera obravnava vprašanje pomanjkljive operne dejavnosti v Argentini; zgodovinar Félix Luna nam odkriva dobo, ki je omogočila ustanovitev Colona. Dalje razni prispevki obravnavajo akustiko Colona, orkestre, dirigente, direktorje in svetovne slavne pevce in druge obiskovalce Colona.

Revija tudi poroča o natečaju, ki ga je pripravila Mednarodna ustanova Wagner in na katerem je slovenska pevka Bernarda Fink dobila prvo nagrado za mezzosopran. Finkova je letos nastopila tudi na kulturnih večerih SKA s samostojnim celovečernim koncertom.

Promúsica je med periodičnimi publikacijami edina tovrstna izdaja, lepo urejena, bogata v poročilih in obravnavah, saj nudi bralcu širok vpogled v argentinski in mednarodni glasbeni svet.

slovenska kulturna akcija vošči

vsem svojim rednim in podpornim članom, posebno mecenom, vsem slovenskim kulturnim delavcem, odjemalcem našega tiska, bralcem in prijateljem, vsem rojakom po svetu

vesele božične praznike in

blagoslovljeno novo leto 1984!

SEZNAM PUBLIKACIJ SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE (nadaljevanje)

15. IRENEJ FRIDERIK BARAGA - ORATORIJ, Glasba: Alojzij CERŽINIČ; besede: Tine DEBELJAK; prevod: P. M. H. MORGAN. Oprema: Bara Remec; kip: Franče Gorše; 43 strani. (U\$S 20.)
16. BERTONCELJ, Dinko - ARKO, Vojko, DHAULAGIRI, 1955, 168 str. besedila in 36 umetniških fotografij. Knjiga popisuje Bertonseljev vzpon na Dhaulagiri v Himalaji. Knjigo je opremil Milan Volovšek. (b. U\$S 10. - v. U\$S 13.)
17. MEDDOBJE III. letnik, 1-2, 1956. Letnik obsega 299 strani. Uredila sta Z. Simčič in R. Jurčec. Opremil Milan Volovšek. (U\$S 14.)
18. MEDDOBJE III., 3-4. (U\$S 14.)
19. MEDDOBJE III., 5-6 (U\$S 14.)
20. BALANTIČ, France, ZBRANE PESMI, 1956. Zbral in uredil T. Debeljak. Oprema in risbe: B. Remec. Strani XXVIII (Uvod), 189 strani (pesmi, Balantičevi prevodi iz tujih jezikov. Balantič v tujih jezikih. Balantičevi zapiski iz Gonarsa). Strani XXX-LI (Epilog in opombe). (Razprodano)
21. SIMČIČ, Zorko, ČLOVEK NA OBEH STRANEH STENE, 1957, 170 str. Glavni junak je brez imena in ves razdvojen. Živi v Argentini in doma, kjer ima ženo in ljubico Katjo. Ta je usodno stopila na njegovo pot, prihajala je za njim v Trst in končno v Argentino. Povabila ga je na zadnji sestanek, na katerem je upal, da bo dognal svoj položaj, toda ni je bilo in ves razdvojen se odpravlja k ženi, ki ga čaka na argentinski meji. Vse dejanje se izvrši v nekaj urah in je polno preteklosti in sedanosti, misli in čustev. Delo je napisano v modernem slogu (M. Jevnikar). Opremil Milan Volovšek. (b. U\$S 6. - v. U\$S 9.)
22. KOCIPER, Stanko, NA BOŽJI DLANI, 1957, 404 strani. Prvi del romana „In svet se vrti naprej“. Dejanje se razvija v prvih treh mesecih 2. sv. vojne, od vdora nemških čet v Jugoslavijo do napada Nemčije na Sov. zvezo. Ovitek in platnice: Tone Kržišnik. (b. U\$S 8. - v. U\$S 11.)
23. PAPEŽ, France, OSNOVNO GOVORJENJE, 1957, 76 strani. Pesniška razmišljanja. Vsebina govorjenja so osnovne ideje ozaljšane z razpoloženskimi toni. Opremil avtor. (U\$S 4.)
24. VREDNOTE IV. knjiga. Uredil Ruda Jurčec. (U\$S 10.)
25. JURČEC, Ruda, LJUBLJANSKI TRIPTIH, 1957, 194 str. To je roman Ljubljane in njenega revolucionarnega razumniškega rodu v času, ki je bil zanju in za vso skupnost, kateri pripadata, usoden in velik, ki se mu nihče doslej ni znal približati s takim prijemom. (v. U\$S 7. - v. U\$S 10.)
26. MAUSER, Karel, JERČEVI GALJOTI, 1958, 135 strani. Povest iz Podbrežja, živahna povest z blejske okolice iz časa pred svetovno vojno, v kateri Mauser na svojski način, pa vendar brez vidne tendence prikazuje resnico, da spore med rodovi ne rešujejo sodnije, le ljubezen. (b. U\$S 6. - v. U\$S 9.)
27. MEDDOBJE IV. letnik, 1-2. Letnik obsega 328 strani. Opremil arh. Marjan Eiletz. Uredila Z. Simčič in Ruda Jurčec (U\$S 14.)
28. KUNČIČ, Mirko, GORJANČEV PAVLEK, 1958, 189 str. Sodobna bajeslovna povest. Zajet je pravljici Triglavski svet, slovenska pesem in slovenska zemlja v okviru moderne tehnike in sodobne Argentine (b. U\$S 7. - v. U\$S 10.)
29. RUDOLF, Neva, ČISTO MALO LJUBEZNI, 1958, 110 str. Opremil Viktor Sulčič. Črtice slovenske pisateljice, ki vnaša v slov. književnost prvič avstralske motive s spomini na slovensko tržaško obalo. (b. U\$S 5. - U\$S 8.)
30. TRUHLAR, Karel Vladimir, NOVA ZEMLJA, 1958, nepaginirano. Sodobno globoko ubrana lirika slovenskega pesnika-duhovnika. Opremil France Papež. (b. U\$S 6. - v. U\$S 9.)
31. AVGUŠTIN, Avrelj — LUKMAN, Fr. Ksaverij, KNJIGA O VERI, UPANJU IN LJUBEZNI (ENHIRIDIJ), 1958, 112 strani. (2. izdaja gl. 81. publikacijo). (U\$S 7.)
32. MEDDOBJE IV. letnik, 3. (U\$S 7.)
33. ZGODOVINSKI ZBORNİK, Uredil Marjan Marolt, 1959 str. Prispevki: M. Grebenc, R. Ložar, M. Jezernik, B. Vošnjak, F. Erjavec, B. Sušnik. (U\$S 10.)
34. MEDDOBJE IV. letnik, 4. (U\$S 7.)

vabilo k naročbi knjige VOJNA IN REVOLUCIJA dr. Franca Bükvica

Kot je povedano že v napovedi knjige v notranjosti te številke, bomo — radi pomembnosti, obširnosti in nizke naklade tega dela, pa tudi radi drage poštnine — knjigo pošiljali le **po naročilu**, razen izjemoma.

Prosimo torej vse drage poverjenike, da nam **sporoče število izvodov**, ki jih upajo v svojem okolju prodati, in tudi, koliko v karton, koliko v platno vezanih.

isto velja tudi za **posamezne odjemalce**, ki žele prejeti knjigo na svoj naslov, zase ali tudi za prijatelje; le-ti naj tudi prilože odgovarjajoče **denarno nakazilo** v USA dolarjih.

Kdor bi želel prejeti knjigo **po zračni pošti** (še pred Božičem), naj priloži za vsak izvod še 5 dolarjev. (Cena knjigi je objavljena v nje napovedi.)

CORREO ARGENTINO CORR. CENTRAL Y SUC 6

TARIFA REDUCIDA CONCESION 232

R. P. I. 201682

GLAS je glasilo Slovenske kulturne akcije. Urejuje ga tajništvo, Tisk Editorial Baraga del Centro Misional Baraga, Colón 2544, 1826 Remedios de Escalada, Pcia. Buenos Aires, Argentina. Vsa nakazila na ime in naslov: Alojzij Rezelj, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires 1407, Argentina. - Editor responsable Slovenska kulturna akcija (Andrés J. Rot), Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires 1407, Argentina.